

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్వరమనయోపాఖ్య.

ద్రమిడినిగమద్రప్తా నాథేన అత్యుణయోగిహా
కిలిహగురుణా కృష్ణద్యద్వైస కృష్ణతమాచవా ।
వరవరముసిద్ధేణ ప్రేష్ఠాభృశమ్మరిపాలితః
నలిపథసదాజీయాత్సత్సమ్ప్రదాయసుశేవధిః ॥

శ్రీకాణ్ఠీనగరాభిజనైః,

ప్రతివాదిభయంకరైః అణ్ణజరాచార్యవరైః
పరమకృపయాప్రసాదితః,

కుల భ్రష్ట ముఖద్వంసః.

ఉపకిపాక శిఖన్ద్రస్య భ్రష్టదుష్ట శిఖామణేః ।
కృణేమకాశశ్చ వాదస్యకృత్తోఽయం శిష్టానత్సమః ॥

అ య యః,

(శ్రీ) కాణ్ఠీనమ్ “శ్రీనివాస” ముదాత్మరశాలాయామ్

తచ్ఛాలాఽశ్చ త్రైముఖా గాఢాః

విజయతేతసూమ్.

—

౧౯౦౮.

ఇచానిమితి స్మృత్యం గణాచతుష్టయమ్.

ము ఖ వి లా స కి .

శ్రీ కాశీ - ప్రతివాదిభయజ్ఞుర

అన్యజ్ఞరాచార్యకి .

౨౯ - దక్షిణమాడపేథి.

శ్రీ కాశీ.

జేజీయతాం జలజజ నేన్దిరా జయతు లేజ న్దేయవదనే ।

కపో క ల్పచిత్రానాం కలభ్రాంశేన కోవతామే ।

నత్యంసత్యం పునస్సత్యముద్ధృత్యభుజ ముచ్యతే ।

“నాఽయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో

“లక్ష్మీః పురుషకారణే

నిర్దిష్టామవమిశ్రిభిః ।

విశతాం

విజలః

కమః

న మేధయా న బహునా త్రుతేన ।

యమేవై వలీనతే తేన లభ్యః

శ్రీమహాకవిగోకనూర్సూక్తిః నాన్యత్సంజీవనసంతామే ॥

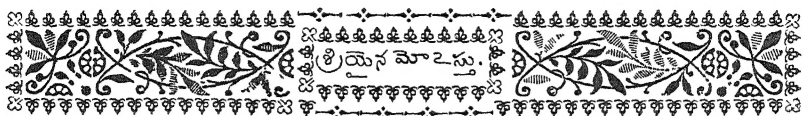
జేజీయతాం కరజ దాజానశుద్ధిహ జేజీతు లోకగురురాట్

வெறுப்போடு கலியாக்கர் வீறுபாடுடைய நின்னால்
பொறுப்பரியனகள் பேசில் போவதே நோயதாகிக்
குறிப்பெனக் கடையுமாகில் கடமேல் தலையையாக்கே
அறுப்பதே சருமங்கண்டாய் ஆரியா ! உலகுக்கட்கே.

வேண்டா.

தந்தையே, முறைதப்பித் தனிவழிதேர் தான்வேறவ்றிக்
கந்தையே தந்தையே பாரறிவார்—இந்திரைகோவை
தந்தையே தந்தையதைத் தாய்தாகத் தெருதாச
கந்தையே தந்தையே தந்தையே.

“ ய: புத்ரி: பித்ரம் த்வே ப்ரிதவித்யா உப்ய ரீதி: ||
ய: ப்ரிதவித்யா உப்ய ரீதி: || ”

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

శ్రీమద్వరపరమనయేనమః.

కుల భ్రష్ట ముఖద్వంస ముఖపీలికా.

[అయి! మిత్రరత్న! ఉపశపాకశిఖరాజ!!;-]

శ్రో॥ ముఖే పుణ్డ్రీవాక్ర్యా నృతౌ వక్రభావం
చిరాదేవ సంవిద్యహే తే జడాత్మన్! ।

ఇదానీ మిహైతత్ప్రకాశప్రయాసః

కిమిత్యేష జాతః? కుమత్యగ్రయాయీన్! ॥౧॥

ఇహ యోషికోపి విపరీతపద్ధతి ప్రతిబద్ధబుద్ధి రభివృద్ధదగ్ధధీః ।

అనవద్యహృద్యగురురత్న దూషణాదతితీవ్రతాపమనుబోధవిష్యతి.*

అ స్తికిల కాఞ్చ్య దక్షిణదిగ్భాగే కశ్చిదల్పీయానగ్రహార ఉద
 వసిత ముషసిపచతాం వైష్ణవానామ్. తత్రతావ ద్యుకిశ్చి దగ్రా
 హ్యాకులగోత్రనామధామాదికో గురుచరణచరణనళినయుగళవరివస్యాద
 వీయాన్ దేవానామ్ప్రియో ఒప్యధిగతాసురమైత్ర సత్సమ్ప్రదాయ
 సరణా వతితరామివ విప్రతిపద్యమానః, శ్రీభగవద్భాష్యకృదన్తరక్లాభి
 మానభాజనభూత శ్రీపరాశరభట్టారక చరణనళినయుగళసతతవరివస్యా
 సమేధిత సకలసత్సమ్ప్రదాయతత్త్వజ్ఞాన శ్రీమద్వేదాన్తవేద్యకరుణా
 రసభరవిమలీకృతనిజసుహితమానస శ్రీమత్కలిపాగురువర నిరవగ్రహ
 నుగ్రహగ్రాహితవిగ్రహ శ్రీమల్లోకార్యవర్య పదపద్మజచచ్ఛరీకాన్తే
 వనదగ్రగణ్య శ్రీశ్రీశైలనాథకరుణాపరిణామ వినిశ్చలవిశృంభలవిజృమ్భ
 మాణ సకలవేదాన్తసారాధా సమ్ప్రతిపత్తిపవిత్రితాన్తరజ్గ శ్రీరజదివ్య
 నగరీమజ్జళమాలానిదానభూత శ్రీమత్సోమ్యజామాతృ సంయమిన్ప్ర
 సార్యభౌమసన్దశిత సరలసరససత్సమ్ప్రదాయసరః సన్తతసచ్ఛరణ
 సమ్పన్న నిస్సమాభ్యుధికసౌమనస్యైః పితృపితామహప్రపితామహాదిభి
 రాత్మీయై రభియుక్తై రమితశ్రుతై విదితనిఖలవేదితవ్యై రతిచిరా
 త్సాదరమనుపాలితా త్సతః పథశ్చ్యుతపదో హన్త! క్విచన పుష్కే
 తకణ్ఠకమాలాసంక్కులే క్విచన నిరన్తరనియం త్పజ్కుపుష్కకళక్లితేచ
 కస్మింశ్చిదపభ్రష్టే పథి నిరాశజ్కుంజ్కురలవలేశమివ ప్రతిష్ఠాపిత
 పాదః, కైశ్చిదాన్తరాళికై రాత్మీయై రతివిరోధావహారత్యాశ్చర్య
 తమై శ్చర్యావిశేషై స్త్రిశబ్దో రద్వితీయతా మపనయన్, ఉప
 నయంశ్చ ద్వితీయతా మాత్మభువః, ఉపనిశీషు రనుజన్యచ తృతీయ
 తామ్, పూర్వాచార్యపరమ్పరాప్రఖ్యాపితసూక్తిరత్నా న్యనవలోక
 యన్, అవలోకయంశ్చ కానిచి త్సన్వితన్త్ర్యిత స్తేషా మన్య
 థాన్యతైవాధా మనఃకోదక మల్పీయాంస ముల్లిఖన్, దూష

యంశ్చ శిష్టగరిష్టవరిష్టాచారాన్, భూషయంశ్చ భ్రష్టడిమ్భబాహ్య
 చారాన్, తోషయంశ్చ కాంశ్చ త్పామరప్రకాణ్ణానవచ్ఛేదకావచ్చి
 న్నేత్యాది పరశ్చతాబద్ధసమ్మూలలేఖ విలేఖనాత్, మోహయంశ్చ
 కాంశ్చన్ముగ్ధమతీన్, వాహయంశ్చ సాధూనన్తరికలుషతామ్, దాహ
 యంశ్చత్తాన మార్యదృష్టిభిః, అగూహయన్ అజ్ఞభావమ్, ప్రకట
 యంశ్చ చపలభావ మావిష్కుర్వన్న యోగ్యభావ మతిక్రామన్నా
 త్తనఃప్రసక్త ముద్రేచయంశ్చ గురుదూషణ మున్ములయంశ్చ కుల
 గౌరవ ముద్యాపయంశ్చ కుహనామతము త్తమ్యయంశ్చ సుమహామద
 ముత్పాదయంశ్చ సుధియాం రుష ముద్వ్యోతయంశ్చ కుమతాదర
 ముల్లాసయంశ్చ కుదృశాందృశ మనిశామయంశ్చ మహతామ్ప్రకార
 మవిచారయంశ్చ భవితారమంశ మవిచిన్తయంశ్చ మతిమన్దభావ మవ
 ధీరయంశ్చ గురువర్యసూక్తి మవధారయంశ్చ కుమతప్రతిష్ఠా మప
 రామృశంశ్చ పరలోకఘక్కి మనవదధానశ్చస్తాదృశా మకుతోభయా
 మాధిరాజ్య సమ్మదమభినివేశగరిమాణ మధ్యవసాయధోరణీ మభిమాన
 వైఖిరింప్రతిపక్షిపక్షిప్రతిక్షేపపరిస్ఫురదప్రతిమసాష్టిత్యపరిపాటీమనవధిక
 విశృంఖలవిజృంభమాణవాగౌదార్యశైలీశ్చ, సతతముత్సహమాన స్సదా
 చార్యాపచారే శ్వవిరతమాచార్యవర్యాభిమతసత్సమ్ప్రదాయపదవీ
 భజ్జనవృక్షితామంజ్జుతాకమనీషః, “శౌచాచారశ్చరన్ముగ్ధ శ్చన్ద్ర
 పుష్కరిణీజలే! వ్యసినశత్స్వయంసప్త శ్చన్ద్రపుష్కరిణీమవీ” త్యాది
 నీత్యా వ్యాకులయన్ వైదికసమయసరణిమర్శాదామ్, ప్రచిఖ్యాప
 యిషుః పౌరోభాగ్యసమ్మద మధిజగమిషు రాచార్యద్రోహపాప మవ
 జిగమిషు రస్మదీయలేఖనశైలీ కాశలగౌరవ ముత్తిష్ఠాపయిషుగుఃప్రసు
 త్తకేసరిణ ముజ్జిహాసురసూ నున్ములితజిహ్వమూలః, ప్రచికాశయిషు
 రాత్తనో విపరీతపథవిచరణవిశేషతృష్ణావిజృంభిత, మనుబుభూషురి

తస్తతోఽనన్తా మాతీతంసు రుపానద్యయ మాప్తమిచ్చు రుష్ణా
శ్చపేటీ రావిచ్చీకీమౌ రాగ్రహగౌరవమ్, అపుణ్యకర్తామివ పుణ్య
జనతా మమజ్జళవారస్యేవమజ్జళవారతా మనదాశీవిషస్యేవ సదాశీవిష
తాం విద్యత్సజ్జనహృదయావిలతై కవితరణపరాయణస్యాఽఽత్మనః కస్య
చిదల్పీయసాదూషణప్రబంధస్యవిద్యత్ప్రసరహృదయజ్జమతామారోపయ
న్నపగతభయమసంజ్ఞోచ మపహతాపత్రపశ్చాఽఽవిశ్చకార సామ్ప్రీత
మసామ్ప్రీత మదసీయ మాదిమ మంశమ్.

అనువాచ్యచై నమాన్తమహ మనుపదమేవ 'హాధిగిగస్య భ్రష్టడి
మృస్య † శాఖాసుగుణశోభాభావ' మిత్యతితరా మన్తదూయమానః,
కామమవదధానోఽపి "వివాదశ్చ వివాహశ్చ సమయోచేవ శోభత"
ఇత్యాదికమ్, "ఆశారియర్క శనై వరు మున్నాశరిత్ర, ఆశారస్తన్నై
యతియాతార్-పేశుకిన్త, వార్తైకలై క్కేట్టు మరుళాతే పూరువర్
కళ్, శీర్ త్తనిలై తన్నై నెజ్జై! శేర్" ఇత్యాద్యాచార్యవర్యోపదేశ
ధోరణీమనురుద్ధ్య, "నాస్య విశ్వసితవ్య మల్పస్య జల్పిత మనలై
రాన్తికై" రిశ్యాసమన్తాదుపదిశ్య, దిజ్జైత్రేణ తత్త్వాధ్వస్తావిష్క
రణీయిత్యవధారయన్నిహ కిచ్చిదుదచ్చయితు ముదతిష్ఠే.

నతావదియమృత్తి భ్రష్టడిమభిస్యాస్యాత్పదముజ్జలమృ
మాణవై పరీత్యస్య పునస్సత్పదసచ్చారణాయ సజ్జాతేత్యేవంనామ కిమ
ప్యన్యథా శబ్దానీయమ్; సంవిద్యహాసవహి సుచిరాద్వయం "కేవల
నాన్తికనై త్తిరు త్తలామ్, ఆన్తికనాన్తికనై ఒరునాళుమ్ తిరు త్త
వాణ్ణాతు" ఇత్యాద్యాచార్యదివ్యసూక్తిః, "అజ్ఞస్సుఖమారాధ్య
స్సుఖితరమారాధ్యతే విశేషజ్ఞః జ్ఞానలవదువిదగ్ధ మృహ్మపి నరం
నరజ్ఞయతీ" త్యాద్యభియుక్తసుభాషితానిచ. ఇమమేవాధముసాది

† శాఖాసుగుణశోభాభావః-విరలుక్కుత్తక్కు వీక్కుమిల్లామై.

శన్ గాధాత్మనా—“నా త్తికరుమ్ నక్కలైయి నన్నెటిశే రాత్తి
కరుమ్, ఆ త్తికనా త్తికరు మామివరై—టర్ త్తునెజ్జే!, మున్నవరుమ్
పిన్నవరుమ్ మూర్క్కరెన విట్టునడు, చ్చొన్నవరై నాళు న్దొడర్”
ఇతి శ్రీమదుపదేశరత్నమాలాయామ్.

అథాస్తుపున స్తథైవ మదాశయో భవదాశయానురోధి; కిమ
హా! భవతామప్యేతాదృశో భమస్సమ్భవతి?, కుతః?—

శ్లో॥ ప్రస్నాప్య సారిమేయో మధ్యేగేహం నివేశ్యమానోఽపి ।

అహహ! స లాజ్ఘాలాగ్రం ప్రచాల్యసహసాపలాయతే నకిము?॥

అతశ్చ నైతాదృశీ ప్రత్యాశాఽత్ర ఫలేగ్రహితా మంశతోఽ
ప్యాటికేతేత్యసంశయమిద మవధారణీయమ్.

శ్లో॥ గభీరగుణభాగ్గురు ప్రవణధీ దవిష్టాఽఽత్మనామ్

దురాగ్రహదురధ్వసు భ్రమణతఃపరిశ్రామ్యతామ్ ।

శ్రమప్రశమ దిత్సయా సదుపదేశసారం సరః

ఖనాని సుపరిష్కృతే సరలసమ్ప్రదాయాధ్వని ॥ *

అయి! దూషణైకపరాయణప్రబంధప్రణయనప్రణయిన్! శిఖచక్ర
వర్తిన్!! సమ్ప్రతిపన్నేఽత్ర సమయవిశేషే సముచితమిదముపస్థిత
మతిచిరన్తనమేకంశ్లోక మవహితహృదయః కలయ కణఃకుహరే;—

॥ శ్లో ॥ “మాత్సర్యంవినివార్య దూషణకృతోమాతుశ్చమిమాంసితే
వాత్సల్యే, జననీజనాత్తదధికం వాచాటకే దృశ్యతే ।
మధ్యేకృత్యత్పణ మ్మలానిహరతే మాతా సశజ్ఞం శిశోః
నిశ్యజ్ఞం నిజజిహ్వాయైవ హరతే నానామలస్తూషకః”॥ ఇతి.

ఇతి;—

శ్రీకాశ్చీ-ప్రతివాదిభయం,

అణ్ణజ్ఞరాచార్యః. (కులభ్రష్టముఖధ్వంసీ.)

శ్రీయంకానాయనమః.

శ్రీ

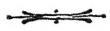

శ్రీమతేరామానుజాయ నమః.

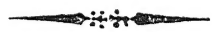

శ్రీ మ ద్ వ ర వ ర ము న యే న మః .

శ్రీవాదిభీకరమహాగురవేనమః.

కుల భ్రష్ట ముఖధ్వంసః.

శో॥ వస్తేయ సంతత మనస్త చిరంతనశ్రు-
త్యన్తాన్తరీపగమవస్తమిమం నమస్తమ్ ।
విద్యో య ఇన్ద్రహ కాన్తవరోపయన్తు-
రస్తేవసత్త్వ మనపాయ మనస్తశాయీ ॥ ౧ ॥

కరిగిరి శిఖరకుటుమ్బి నరహరి శిరసి స్ఫురన్మహాకుమ్బి ।
కమలాధరరసచమ్పకలయతుకుశలంసతాంహృదాలమ్బి ॥౨॥
లక్ష్మీ వక్షసి పక్షిక్షితిపతికేతో విలక్షణక్షణభాక్ ॥౩॥
మంక్షుప్రక్షిపతాన్తేనుక్షణమన్యోః క్షతక్షయంక్షేమమ్ ॥ 3 ॥

ద్రవిడమహాగమాన్త మవలోకితవానిహ యః
స వకులభూషణాఖ్య ఉదితస్సకలై గురుభిః ।

అవకులభూషణేతి తమహం గతభీతి కథయన్

అహహ! సతాంసదస్సుసతతంగణితప్రథమః || ౪ ||

అద్రాఢపరాధిన మిహ త్థపదాశ్రితమ్మా మాదైక్రికృపారస
భరై రమితైరికటాక్షైః! సిద్ధాన్తహు శ్శిశిరయః కృతసారస్వ-
భామ ఆద్రోదయం కలయతాన్నిజ మధఃగభామ్ || ౫ ||

విజయతామిహ లోకగురుస్వయం విజయతా మదసీయగభీరవాక్ ।

సభగవాన్నిగమాన్తగురుస్వయంసతిపథిప్రచచారయయాహృతిః || ౬ ||

లోకార్థవర్యపదపజ్జజచచ్ఛరీకవేదాన్తసూరిమతిదాన్త-
ముదారవాచమ్ । అఞ్చామి సన్తతమనన్తశిరిఃప్రణామైః,
కృన్తన్తి మాయిమద మాశు వచాంసి యస్య || ౭ ||

సజయతు వరవరమునిరా డ్యన్తన్త్రం ద్రావిడాగమారమ్భే ।
సంస్కృతవేదారమ్భే ప్రణవపదకుతోభయంహి జాగర్తి || ౮ ||

శ్రీమద్రామావరజయమినాం సన్నిధౌ కూరనాథా-
ఽచిఖ్యామిభృద్దధదపిపురా చ్ఛాత్రపుత్తీరత్పప్తి ।
భూయశ్రీమద్వరవరమునేః పాదయో వాఽదిభీకృ -
త్సంజ్ఞామిభ్రద్యతనుతగురుర్యస్తు తాన్తం స్తవాని || ౯ ||

అచార్యపాదపాదుద్వయ మభివన్ద్వాభినన్ద్య మార్యాణామ్ ।

సహసా రచయామి కులభ్రష్టముఖధ్వంస మిష్టమఖిలానామ్ ||

అత్రావజ్ఞాం యేప్రథయేయహఃతబుద్ధ్యానాభిజ్ఞాస్తేతాన్ప్రీతి
నాయమ్మమ యత్నః । ఉత్పత్స్యస్తేహ్యస్తికసంజ్ఞా బహు -
సంఖ్యాః పృథ్వీ పృథ్వీయజ్జీల కాలోఽపి నిరన్తః || ౧౦ ||

పరుషవచోవిసగః పరినిష్ఠిత దుష్టమతే !

మమనసమోఽస్తికశ్చిదితిమాన్తు మతిభావతః ।

అహమిహ కశ్చిదస్మి తవమూర్ధ్న సమపయితం
విపులలూశబద్ధశిఖరం శిఖరాజ ! సఖే ! ॥౧౨॥

మమాపినగరే మహావిపణయోఽగ్రతో జాగ్రతి
క్రయేణసులభామసీ విపులకాకలా స్తులికాః ।
కథాహవకుతూహలం తదపిమే నిసగోజ్జ్వలం

పటుత్వమపి నిస్తుల మ్పరమిహేష్యతా మ్పాణిదిక్ ॥౧౩॥

అస్తాకమాదార్య మతీవచిత్రం జగత్ప్రయేపి ప్రథితమ్ప్రకామమ్ ।
యదేకదాత్రే శతదానబద్ధశ్రద్ధత్వ మస్తాసుపర మ్ప్రవృద్ధమ్ ॥౧౪॥

* ఇహఖిలుజగతి సమ్ప్రతి “దణ్డోద్ధారీ సర్వోఽపి మృగయ”
రితిసిత్యా, మసీమణి లేఖనీకాకలాదిసాన్నిధ్యమాత్రత స్సవేష్యా
త్తనా మభినవగ్రన్థరచనాపాటవ మవ్యాహతమభిమన్యమానాః ప్రథమ
ఏవ పదే “తత్తుచ్ఛమ్, తదనత్, తదల్పజల్పితమ్” ఇత్యాది సాపా
లమృమభిలిఖంతో హస్త! గరీయసాప్యవధీరయన్తి వీతభీతిలజ్జాదికాః.
ఇదస్తు బహుశో బహునాం నై సగిక్రీపరిపాటీతి నియతముత్పశ్యా
మః. ఏవక్కిల ధార్మికై రుద్భుష్యతే;—“సామ్ప్రతిమహా ప్రబలీభవతి
క్రమేణ పరిత్రుటితథ ర్థమర్థి జనితజగజ్జడిమ్ని కలిహతకే, విలుప్త
ప్రాయేషుచసమయేషు వినష్టేన జీవనాశమయం వ్యవస్థా; యదస
కావేవ క ర్తవ్యత్ర క ర్తవ్యం, అస్యైవాత్రాధికారో నాపరస్య, అనేనై
వేదమనుష్ఠేయం నేతరై రితి” తి. అస్తుతావదేవమేతత్. ॥ ౧౫ ॥

శ్రీమదాచార్యవర్యైలోకాచార్యాదిభిః ప్రాచీనై రనుగృహీ
తేషు రహస్యవ్యాఖ్యానప్రబంధరత్నైర్వాదా సుస్పష్టమివ మజ్జశనిబద్ధన
విరహనిబద్ధనంకుగ్రన్థత్వమారోపయతికశ్చిద్యధాజాతసార్వభౌమః. ౧౬

॥శ్లో॥ ప్రమాణన్యాయయక్త్యాభై ర్విస్తాశయంజైస్తదానసమ్।

ఘట్టయంల్లాఙ్మయా ముద్రాం విక్షిపామి సమస్తతః ॥౧౭॥

నను యదు క్తమ్—రహస్యత్రయాదౌ మజ్జశవిధానవిప్రయోగ
విలోకనా తస్య కుగ్రన్థత్వమశక్యపరిహారమిత్యాశయేన; — తత్త్రైవం
వికల్పయామః; కింపుద్యరూపేనైవ గాధారూపేనైవ వా మజ్జశమాచర
ణీయమ్, ఉత వాక్యాత్మనాపీతి; ఆద్యే; తత్త్వపదవీ, రహస్యపదవీ,
రహస్యసందేశవివరణాదిషు రహస్యేషు శ్రీమన్నిగమాస్తగురుభిర్మజ్జశా
ఽననుస్థానా త్ప్రకృతదోషారోపణముఖయత్రాఽవిశిష్టమ్. ద్వితీయేచ,
తత్తదాన్యాత్. ||౧౨|| ననుచ తత్త్వపదవ్యాప్తమథమతః ప్రసాదిపద
ప్రయోగాత్, రహస్యపదవ్యాఞ్చఽఽదావనాదిపదప్రయోగాత్,
రహస్యసందేశవివరణోపక్రిమేచ రహస్యపదప్రయోగాత్ కథఞ్చిన్మజ్జ
శానుష్ఠానం తత్రతత్ర సూపపాదమేవేతిచేత్; తహ్యత్రాపిప్రథమతో
ముముక్షుపద ప్రయోగాత్ తత్పదస్యచ మహానన్తలక్షణమోక్షాపేక్షి
బోధకత్యాత్మతేః, మహానన్తప్రసజ్జననిబన్ధనమజ్జశానుష్ఠానమతివ్యక్త మతి
సులభఞ్చిత్రత్యనవద్యమ్. ||౧౩||

అథచేత్ - కేవలసాధారణముముక్షుపదప్రయోగా తత్తోపి
మజ్జశానుష్ఠానసిద్ధిస్సవచేతి; తన్న నిరవద్యమ్;—అత్రహి ముముక్షు
శబ్దేన “ముముక్షుర్వైశరణమహమ్మపద్య” ఇత్యాదిప్రసిద్ధముము
క్షోరేవ వివక్షితత్వాత్. ||౧౪|| నచ కైవల్యాధిక్షామపి ముముక్షా
ఽక్షతేతివాచ్యమ్; అపరపదాధాన్వయయోగ్యతానుసారేణ వివక్షిత
విశేషలాభోపపత్తేః. తథాహి; - నతావదయముముక్షుశబ్ద స్వాధిక
కిసన్నంతతయా ఽధికారివిశేషేయాధి, “గుప్తిజ్ఞిద్భవ్యస్థా” ఇత్యా
దినా జుగుప్సాతితిక్షాచికిత్సామీమాంసాదిశబ్దేషేవ తద్యుక్తత్వాద
నోపపత్తేః; కిన్తు, “ముచ్ఛి-మోక్షణే” ఇత్యయంధాతుః “ధాతోః
కర్తృణస్సమానకర్తృకాదిచ్చాయాంవే” త్యనుశాసనబలా దిచ్చార్థక
సన్నంతతయా ఽత్రనిష్పన్నః. తథాచ, యత్కించద్విమోచనార్థిన

శ్వరణాగత్యనధికారితయా “శ్రీమతేగారాయణాయనమ” ఇత్యుత్తర
వాక్యే కైజ్జర్యప్రాధానానురోధేన కైజ్జర్యోపాయప్రాధానాత్మి
కాయాః “ముముక్షువై శరణమహప్రప్యద్యే” ఇతిపూర్వవాక్యో
క్తశరణాగతేః కైజ్జర్యహేతుభూతభగవత్ప్రాప్తిప్రతిబంధసంసారవి
మోచనేచ్ఛారేన పుంసస్సమ్యాఖితతయంచ ‘సంసారవిమోచనేచ్ఛా
వాన్ ముముక్షుపదాధా’ ఇతి సమభివ్యాహారబలా దవశ్య మభ్యుపగ
స్త్యమ్; తథాచ తద్బలాదేవ ‘భగవత్ప్రాప్తికామతయా సంసారవి
మోచనేచ్ఛావాంస్తదధా’ ఇతి స్పష్టమవగమ్యతే. నైఘ్ంటికైశ్చ
“ముక్తిమోక్షో మహానంద” ఇత్యభిధానాత్ భగవత్ప్రాప్తిరూప
మోక్షస్యైవ మహానందత్వైచిత్యాత్ స్వరసతో ముముక్షుశబ్దో భగ
వత్ప్రాప్తికామనయా సంసారవిమోచనమేవాఽఽచప్త ఇత్యస్మదాచా
ర్యపాదరహస్యపదేశరత్నసారః. ||౨౦||

అధన్యాత్ - “కుటుకానీభావిటుతికూడా వెనైయూభీ, చ్చిటు
కాపెరుకా అశవిలిన్బమ్” [తిరువాయ్ మొழి, ౬-౧౦.] ఇత్య
నయా శ్రీపరాఙ్ముఖదివ్యసూక్త్యా కైవల్యానుభవస్వాపి మహానందత్వ
ప్రతిపత్తిప్రాబల్యాత్ కేవలస్వాపి ముముక్షుత్వమక్షతమితి; —తచ్ఛ
తుచ్ఛమ్; ‘ఆనందే మహత్త్వఞ్చేహ నిస్సమాభ్యధికత్వ’ మిత్యవశ్య
పరిష్కరణీయతయా, తాదృశమహత్త్వవిశిష్టానందగర్భస్యచ కేవలనాం
స్వప్నేపి దులభత్వాత్. ||౨౧|| నన్వేదంసతి, “ముముక్షుపుక్
టియవేణ్ణ” మిత్యాదిప్రథమసూత్రవ్యాఖ్యానాయ - “ఆత్మప్రాప్తి
కామసుక్కుమ్ ముముక్షుత్వముణ్డేయాకిలుమ్” ఇతి శ్రీమత్సామ్యజా
మాత్యసంయమిన్ద్రీసార్వభౌమై రనుగృహీతాయాస్సూక్తేః కాగతిరి
తిచేత్? ఆచార్యపాదపాదామ్బుజపరిచయాదవీయాంస్త్యం నవేత్సి
తదధానాధాధ్యమ్; ఉపవసా పడప్టేమాసా ప్రణిపతంశ్చపాద

యోరస్మాకం యద్యపిరతపరిచయైకపరాయణతామ్ప్రాకాశయిష్య
స్తహిం తద్యధావదుపాదేత్యుమ. || ౨౩ ||

శ్లో॥ కఠినపదదీపికాయా స్తత్రత్యాయా యధావదవధానే॥

నై నై తాదృశశక్త్యాకశజ్జితస్వాంతృహ భవిష్యసి భోః! || ౨౪ ||

[“ముముక్షుత్వముజ్ఞేయాకిలుమ్’ ఎన్ద తు-‘ముముక్షుపదవాచ్య
త్వమ్ శిలరభిప్రాయత్రాలే ఉజ్జానహాతిలుమ్’ ఎన్ద పడి; ఇతైయెన్ద
కరుత్తు” ఇతి శ్రీమచ్ఛుద్ధన త్వమహాచార్యైస్త్రానుగృహీత
మతాగ్రైవధేయమ్. || ౨౫ ||]

అథ యదుపన్యస్తమ్ - కైవల్యాధినామపి రహస్యత్రయ
జ్ఞానావశ్యకత్వమవ్యాహతమిత్యాశయేన; తదపి మన్దమ్; తథాహి; —
“ఓమిత్యేకాక్షరప్రబృహ్మ వ్యాహరన్మామనుస్థరక్” ఇత్యుక్తరీత్యా
తేషామృగవదనన్యాహాశేషభూతాఽఽత్మాను భవన్త్యైవ పురుషార్థ
తయా, తస్యచ భగవదుపాసనైకసాధనకతయా, ప్రణవస్యైవచైతన్వ
రూపాదిత్రితయప్రకాశనపటియస్తావ్యాహతే రీశ్వరోపాయోపేయత్వ
ప్రతిపాదనపరాయణీభూతేతరరహస్యజ్ఞానాపేక్షా నతావదివక్షితా.
నఖిలు కోపి లఘీయనైవోపాయేనకార్యసాధనే సతిసుఖేనసమ్పన్నే, గరి
యాంస ముపాయమనుతిష్ఠాసేత్. || ౨౬ ||

|| శ్లో॥ కాచైకకేనసులభం వస్త్విహ కోవాఽష్టభిజిఘ్రుక్షేత |

సాధకవయస్థకుమారోప్యముమధకమహోవదేదనాయానమ్ || ౨౭ ||

తథాచాత్ర ప్రణవేనైవ కేవలేన కేవలాభిమతకార్యనిష్పత్తి
సమ్భవే, కిన్నభోస్తేషాం రహస్యత్రయే జిజ్ఞాసాస్యాత్? || ౨౮ ||
యదపి మైమాంసికపుషదాజ్యాధికరణన్యాయమవలమ్బ్య, సామాన్య
శబ్దానాం విశేషేపర్యవసానంనామ - సామాన్యరూపేణవిశేషబోధన
మేవేతి నిష్ప్రస్యముముక్షుశబ్దేనసంసారనిష్పత్తిచ్ఛానత్వేనైవభగ

వత్కామిబోధనా న్నభగవన్ని దేశశస్సిద్ధ్యతీతి చోదితమ్, తదప్య సారమ్;—ముముక్షుపదస్య భగవత్ప్రాప్తికామనయా సంసారనివృత్తి చ్ఛావత్యేవ పుంసి ముఖ్యవృత్తిరితిప్రాకోశపాఠాదిసామధాన్యదుప పాదనాత్. అతశ్చాత్ర సామాన్యవిశేషన్యాయావతారణప్రసక్తిరేవ నలభ్యావకాశేత్యుక్తమృవతి. ||౨౯||

యదపి - 'ముముక్షుశబ్దస్య భగవత్కామిని లక్షణయా మజ్జ శానుష్ఠానోపపాదనే, మేయజ్ఞేయాదిశబ్దానాం వ్యక్తివిశేషలాక్షణి కానామ్మజ్జశీక్యాపత్తిరిత్యాపాదనమ్; తదవీప్రపత్త్యా సుపరిహరమే వేత్యుపరమ్యతా మధికప్రసక్తాత్. ||౩౦|| యదపిచ - లక్షణాగ్రహం నైయత్యేన మజ్జశగ్రహంనైయత్యా చ్ఛిష్యాణామశిక్షితత్వాపత్తిరితి; తదప్యభిజ్ఞైరపహస్యమ్;— మహామేధావినామపి శిష్యాణాం రహస్యప్ర బంధేషు స్వాతంత్ర్యతోఽనధికారితయా, నియమేనాచార్యోపదేశావశ్య కత్యేన, తద్బలాదేవ తేహం తచ్చిక్షాయా అప్యక్షతత్వాత్. ||౩౧|| యదపి - ముముక్షుశబ్దస్య సముదాయశక్త్యభావేన లక్షణానుపపత్తి శ్చేత్యుక్తమ్; తదపి నసాధియః;—ప్రకృతస్థలే లక్షణాయా ఏవాఽవివ ఙ్గణాత్, శక్త్యైవ భగవత్కామిబోధన నమ్భవాత్. ||౩౨||

ఇదమత్రావధేయమ్;—తాన్త్రికైస్తావత్తాత్పర్యానుపపత్తేరేవ లక్షణాబీజత్వం వ్యవస్థాపితమ్. ప్రకృతేచ కేవలసాధారణఏవాధేయ ముముక్షుశబ్దశక్తిస్సవచేతి యది పునరేతత్పరిమాధికంస్యాత్, తహేత్యాతావత్వంశే తాత్పర్యానుపపత్తిగర్భలేశస్యాప్యనవకాశా స్స ముముక్షుశబ్దస్య భగవత్ప్రేప్సేపుంసి లక్షణైవ దునిరూపాస్యాత్; బీజాను పపత్తౌ కార్యానిష్పత్తేస్సాన్దికత్యాత్. అతశ్చ ముముక్షుపదం శక్త్యైవ భగవత్ప్రాప్తికామం బోధయితుమలమిత్యకామతోఽప్యగ్నేకా ర్యమ్. ||౩౩|| నను కేవలస్య రహస్యత్రయజ్ఞానావశ్యకతానుపపత్త్యా

త్మికాయాపవ తాత్పర్యానుపపత్తేరత్ర సౌలభ్య త్నువచైవ లక్షణేతి
చేత్ ; హస్త! భో! స్పష్టమావిష్ట్ర తమ్యవతి భవతః కదాప్యనాఘా
తలవణకణితా ; అధునైవకిల భవానుదైరిర దాత్మానుబుభూ
షోరపి రహస్యత్రయజ్ఞానావశ్యకత్వాక్షతిమ్. || ౩౪ ||

||శ్లో|| కిన్నను జిహ్వద్వితయ మ్మజాపతి స్త్వన్ముఖే ప్రసూతేస్త్వ?!

పూర్వనిమేషప్రోక్తాం వాచమిదానీం యదన్యధాకురుషే || ౩౫ ||

ఏతేన “నచధాతో” రిత్యాదికం దూరతోహతమ్ |

శక్త్యైవాభిమతాధాన్యపశ్చితే రుపపాదనాత్ || ౩౬ ||

అథ - ‘ముముక్షుత్వచ్చ మోక్షప్రాప్తికామత్వ’ మిత్యేవో
భాభ్యామప్యభిధాతన్యమ్; కేవలస్యచ ముముక్షుత్వాభావే కైవల్యస్య
మోక్షత్వమేవ నసంఘటేత; ఇష్టాపత్రైచ, “స్వాత్మానుభూతిరితి
యాకిలముక్తిరుక్తే” త్యాద్యాచార్యసూక్తిప్రకోపప్రతిబద్ధస్సదుష్క
రస్సాన్విదితిచేత్ ; మైవమ్; — శేషశేషాశనాదినిత్యసూరినికేతనే శ్రీమతి
వైకుణ్ఠే, ఆత్మానుబుభూష్వావసధభూతే కైవల్యపదేచ మోక్షపదప్ర
యోగో వ్యావహారికో నూనమక్షతపవ; పరన్తు, ఉభయత్రచ మోక్ష
పదప్రవృత్తినిమిత్తమన్యదన్యత్. కైవల్యస్థలేతావ త్పునరావృత్తి
విరహానహకృతసంసారవిమోకమాత్రం మోక్షపదప్రవృత్తినిమిత్తమ్;
అన్యత్రతు, నిరుక్తమహత్త్వవిశిష్టానన్దోదకత్యాదిగభావిశేషణమ
ధికన్దేయమిత్యేతావాన్విశేషః. బహుశస్తావదుత్తరనిరుక్తప్రవృత్తినిమి
త్తక మోక్షకామమేవ కామమభిదధిత ముముక్షుశబ్ద ఇతితు రహ
స్యమ్. || ౩౭ || [నిరూపయిష్యతేచేదముపరిష్టాత్.]

నన్వేపంసతి ముముక్షుపదేన కేవలోపశ్చితేరపి దునిరోధత్వ
దాధాన్యత్ ప్రాగుక్తదోషస్తదవస్థ ఏవేతిచేత్; అహో! ప్రయోగా
భ్యంతరి పూర్వోపక్షః; భవాద్భుతైరనాఘాతవిమేగగ్ధలవలేతై రిదృశ

వాదాహవప్రపశ్చనేన మహీయసీకిలభవిష్కృతినఃప్రతిష్ఠా. హస్త!భోః!
కోమలమతే! నిశమయతావదవదధదేతత్;—అత్రాదాప్రయుక్తేన
ముముక్షుశబ్దేన భగవత్ప్రాప్తికామోపస్థితిభావతినవా? (“భవత్యై
వ సా, పరస్తు కేవలోపస్థితిరప్యనుపదముత్పద్యమానా నప్రతిబద్ధనహే
త్యేవఖిల్వహమాశక్తే.”) ‘అయిభోస్సైనిభడిమ్భ! కిమాలపసి? హా?;
ముముక్షుశబ్దేన పశ్చమాన్యధాసిద్ధాదీనామపి భోధోభవతిచేద్భవతు
కామమ్, నవయమిహ తిర్యక్చిశయిషామహే, కిన్నశ్చిన్నంతావతా కి
ధయ. ఆచార్యైస్తానస్మహానస్దప్రేచ్ఛ పురుషబుభోధయిషయా ముము
క్షుశబ్దం ప్రథమతః ప్రాయోజి; తావతాచ మజ్జళానుష్ఠాననివృత్తి
రవ్యాహతాభవతి; వివక్షితార్థావిరోధేనావివక్షితార్థా శతోపస్థితా
వసితదుపేక్షానియతేరనిదమ్ప్రథమతయా కుతోత్ర న మజ్జళసిద్ధిః॥౩౨॥

ఇదన్వవధేహి;—సామ్రుదాయికేషు రహస్యగ్రంథేషు సర్వత్ర
ప్రయుజ్యమానా ముముక్షుశబ్దా భగవత్ప్రాప్తికామబోధన చటుల
తామేవ నియతమాతీకమానా దృశ్యంతే. నఖిలు భుజ్జానేన సైన్ధవాన
యనాధానియమితః కోపి భవదన్య స్తురగపోతమాజిహీషేత్. “కథ
న్నతత్?, సైన్ధవశబ్దేన తురగస్యాపిబోధోపస్థితే స్తమేవాహరాణి”
తిచేత్, తహ్యుష్ణోష్ణానుపభుక్త్వాం నియస్తరుపహరాన్. ॥౩౩॥
ననుతథాపి “కేవలస్యముముక్షుత్వంనాస్తీ”తి శుద్ధసాత్వికోక్తిరికధ
మివ సంజాఘటితీతిచేత్;—అత్రేదంబోధ్యమ్; యథాఖిలు పణ్డితవి
ద్వదాదిశబ్దా జ్ఞాతృవాచకా స్సాధారణజ్ఞానిషుచశక్తాలపి, బహుశ
స్త్రిచతురశాస్త్రపరిచాయిష్యేవపురుషేషు (అన్యయోగవ్యవచ్ఛేదాత్మ
కతయా) ప్రయుజ్యమానాః ప్రసిద్ధ్యన్తి, తదైవాత్రాపి ముముక్షు
శబ్దం కేవలేశక్తోపి, భగవత్ప్రేచ్ఛపురుషేష్యేవ బహుశ స్త్రయోగ
పరిసేనాత్, అద్భుతేన కేవలేషు ముముక్షుత్వంనిషిద్ధ్యత ఇతి నకిశ్చి

దనుపపన్నమ్. అతఁడవ శ్రీభక్తిసారమునీర్ద్యానుగృహీతే “తిరుచ్చన్నవిరుత్తా” ఖ్యదివ్యప్రబంధే “కేడల్ శీర్ వరత్తనాయ్” ఇత్యస్యా మష్టోత్తరశతతమగాధాయామ్, “వీడతాన పోకమయితి” ఇత్యేత త్ప్రతీయచరణవాక్యవ్యాఖ్యాప్రకరణే శ్రీకృష్ణపాదైః “మోక్షమా కిఱతు - సంసారనివృత్తిమాత్రమాతల్, ఒరుదేశవిశేషప్రాప్తియాత లన్తు, కైజ్జుర్యభోగమైనై” ఇత్యన్వగ్రాహి. ||౪౦|| నచాస్యాస్మాకైః కైవల్యమోక్షత్వనిషేధేతాత్పర్యంశజ్జ్యమ్; తథాసతి శ్రీవైకుణ్ఠాఖ్య దేశవిశేషస్యాపి మోక్షత్వనిషేధేతాత్పర్యమస్యా ఇత్యపిహిశజ్జనీయం స్యాత్. ||౪౧|| వస్తుతస్తు, భగవత్కైజ్జుర్యాపేక్షయా పురుషా ధాన్తరాణామతినికిష్టత్వప్రచికటయిషయైవ కైవల్యేమోక్షత్వనిషే ధద్యోతకసూక్తేః కేవలేషుముముక్షుత్వనిషేధద్యోతకసూక్తేశ్చానుగ్ర హణమాచార్యాణామృచామిత్యన్తరగ్లమ్. ||౪౨||

తస్మిన్నేవచ “తిరుచ్చన్నవిరుత్తా” ఖ్యదివ్యప్రబంధే, “నాళోకళాకి నాళోకళోశ్లై” ఇత్యస్యా ద్వాదశోత్తర శతతమగాధాయావ్యాఖ్యా యాం శ్రీకృష్ణపాదైః, “భగవత్సమాశ్రయణత్తుక్కు క్కణ్ణకాలమ్ వ్యధమాయ్ పోకానిన్త తెన్తు మోక్షరుచియువైయార్ నెఱుప్పర్ కిళ్” ఇత్యనుగ్రహణాత్, తత్రచ భగవత్సమాశ్రయణకాతుకినవవ పురుషస్య మోక్షరుచిమత్త్వలక్షణముముక్షుత్వావగమశ్చౌవ్యాత్, అన్యత్ర కేవలస్యాపి ముముక్షుత్వోక్తిః కైవల్యస్యాపిముక్తిత్వోక్తిశ్చ- కేవలం సంసారనివృత్తికామనాపూర్వక నిత్యదేశవిశేషప్రేక్షామాత్రం అచునరావృత్తి, ధ్వంసాప్రతియోగిత్యాదిలక్షణ నిత్యతామాత్రశ్చాపి సన్ధాయేతి వ్యక్తమవినాదశ్చేద మాస్తికనిరూపకాణామ్. ||౪౩||

కి మ్మ హు నా ? ; —

“విషమధుబహిష్కువఁన్ధిరోబహివిఁషయాత్తకం
పరిమితరస స్వాత్మప్రాప్తిప్రయాస పరాఙ్ముఖం :

నిరవధి మహానంద బ్రహ్మనుభూతి కు తూ హ లీ
జగతి భవితా కశ్చిదైవా జ్ఞహానితసంస్కృతిః ॥”

ఇదం గ్రహస్యత్రయసారపద్యం యదాఽవదధ్యాచ్ఛిఖరాజ పషః ।
తదాకుచోద్యానివిహాయసద్యఃప్రసన్నచిత్తోభవితాప్రకామమ్ ॥౪౮॥
అన్యచ్ఛేదమహాఽవశ్యక మభిధిత్తితమ్; “భగవత్ప్రపయా లభ్యా
స్థిరత్వాది దోషదశశేన ఐశ్వర్యకై వల్యవిరక్తిస్య ముముక్షూరూపో
పాయాధికారో జాయతఇత్యుక్తమ్భవతీ”తి తత్రత్యాకేషాశ్చిద్వాన్య
ఖ్యానపక్షీ రప్యత్రావధేయేతి. “ముముక్షోస్త్వస్య భగవత్కై-జ్ఞ-
ర్య వ్యతిరిక్త పురుషార్థాపేక్షాభావా”దితి ప్రకరణాంతరపరిదృశ్య
మానా సారప్రకాశికోక్తిః కిన్ననురాజకనిస్తపత్నీపాతినత్యనయేన భగ
వత్కై-జ్ఞ-ర్యవ్యతిరిక్తపురుషార్థాపేక్షిణా ముముక్షుత్వమనాయా
సతోనసాధయితుమలమ్? ॥౪౯॥ అతఏన తాత్పర్యదిపికాకృతశ్చ -
అవిచ్ఛిన్నభగవదనుభవప్రతిబద్ధసంసారనివృత్తిచ్ఛానత్వ మ్ముముక్షు
పదశక్యతావచ్ఛేదకత్వేన నిరణైమరితి క్రితమల్లవితేన. ॥౪౯॥

అథ యదుక్తిమ్ - “నన్వి” త్యాదినా, “కై వల్యసాధారణస్య
ధాతో మజ్జశ్చత్వాయోగా” దిత్యస్తేన; తదప్యసమజ్జసమ్; ధాతు
గభలక్షణాయా ఏవాత్రానపేక్షణాత్. అధాస్తువా తస్యాః కథ
శ్చిదిహాపేక్షితత్వమ్; తావతా తాత! కిన్తేచ్ఛిన్నమ్?; అథక్ష్మస్తేచ్ఛ
సర్వత్ర వక్తిఎవత్సాధీసత్వయోగాత్, “ప్రకృతేహ్యాయం ‘ముష్ణో’
ధాతుభేగవత్ప్రాప్తిమౌద్భయతు”ఇతి వక్తిఎవత్సాయామక్షతా
యామ్, నతావదిహ బలీయాన్విధిరపి తిర్యక్చయితుమలమ్. ॥౪౯॥

॥శ్లో॥ మజ్జశ్చిరణోద్దేశా న్మజ్జశ్చధాతుప్రయోగ ఇత్యుక్తే ।

నాస్కూరతి కాపిశ్చజ్ఞా, మజ్జశ్చసిద్ధే విశమక్షయావక్తుః ॥౪౯॥

† ముముక్షుత్వాధికారాపసానేకారికేత్యసశ్లేయమ్.

యది వక్త్రవివక్షాయాః ప్రాబల్యంనాభ్యుపేయతే ? ।

తదా కుత్రాపిచగ్రన్థే మజ్జళం నై వసేత్సృతి ॥ ౪౯ ॥

† ‘అఇతి భగవతో నారాయణస్యాభిధానం

ప్రథమ మభిదధానై నాదధే కిన్నభద్రమ్ ?’ ।

ఇతి యదిహ పురాణైర్వాక్రియాభాష్య టీకా-

విరచయితృభిరుక్త స్తద్భవేద్యర్థమేవ॥౧౦॥[తథాహి;]

“అకారో బ్రహ్మవిష్ణీశకమతేష్వజ్జణే రణే ।

గౌరవేనైస్తపురేహేతా భూషణేఽఙ్ఘ్రిపుమేజ్యయోః ॥”

ఇత్యకారస్య కోశేషు నానాధానాముదీరణాత్ ।

కూర్తరుద్రాదిసాధారణాకారస్య ప్రయోగతః ॥ ౧౧ ॥

కథమృజళసిద్ధిస్సాన్యదితి శక్జాఽఙ్కురేన్నకిమ్ ? ।

భవాదృశాన్తు ముసలపల్లవోపమధీమతామ్ ॥ ౧౨ ॥

తస్మాదృథాకథంబ్ధి చ్ఛబ్దాదథవాఽధఃతోఽభిధాతవ్యా ।

మజ్జళసిద్ధ్యుపపత్తి సైస్సప్రాచీనసమ్మతా సరణిః ॥ ౧౩ ॥

అయిభోః ? కుశాగ్రబుద్ధే ! కస్మాత్సునరాచార్యా దీదృశాఽవి

శేషాధాన్ ఉపలేభిషే!, యదీదృశానభేద్యానాక్షేపానుద్భావయన్

ఉద్ఘాటయన్యాత్మనః ప్రజ్ఞావై భవమ్. ॥౧౪॥ అయి! తటస్థాః!!, భవ

ద్భిరేవ విమృశ్యతామేతత్, ముముక్షుశబ్దేన భగవత్ప్రాప్తికామోప

స్థితావపి కేవలస్యాప్యనుపదముపస్థితే కథమత్రమజ్జళసిద్ధిరిత్యవిచారితరమ

ణీయ మయమాక్షిపతి దురాగ్రహీ; అహహ! కింకథయామః కింకల

యామః కంవాశవామః కుత్రపతామః కుత్రపలాయామః?, అన్యోదృశీ

† “అ ఇతి భగవతోనారాయణస్య ప్రథమాభిధానం భగవతోవాచకమకారం
ప్రయుజ్ఞానేన కింనామ మజ్జళం సకృతమ్” ఇతి అభియుక్తోక్తంవాక్యమత్రా
ఽనుసంభేదమ్. ఏతచ్చక్రతప్రకాశికా యామాదాపుదాహృతమ్.

ఖల్వస్యాఽభిజ్ఞానధోరణీ! ఇదమ్బునరద్యాఽస్మాక మనుయుయుక్షితమ్;
యన్నియతమామ్నాయాదౌ మాజ్ఞశీకతయాఽనుసంధీయమానస్య హరి
శబ్దస్య, “హరియమాకాశ్యాగ్నిస్తువిష్ణిస్తుద్వాగ్నింశుశుకేషునా । వా
యుభేకాహిసింహేషు కపాచ కవితేత్రిషు” ఇత్యాదికోశపాఠబలాత్
యమాదిరాద్రదేవతాంతరాణాం భేకాఽఽశీవిషకేసర్యాదిక్షుద్రభయ
జ్జరజస్తూనాశ్చ వాచకతావగమధౌవ్యాత్ “కథమాదితపవాఽమాజ్ఞశీ
కమనుసంధాన మాతన్యత” ఇత్యయమభిజ్ఞమృన్యో నాక్షిపతీతి. ॥ ౫౫ ॥

॥ శ్లో ॥ అథవా నచిరాదేవహ్యయమ్ప్రసక్తోపుదేవ్యతి స్పష్టమ్ ।

‘ఉపవిశ్యైవహి శయ్యే’ త్యాచక్షతపవఖలుజనాస్సర్వే ॥ ౫౬ ॥

యదప్యథోక్తమ్ - “నరకాదపి హూరత్వంహి కైవల్యస్య భ
వద్భిరభ్యుపగమ్యత” ఇతి; తతైవం వయమనుయుజ్ఞాహే; “కిన్న
భవా కైవల్యస్యపరమపురుషార్థత్వమభ్యుపైతి?” — “ఆమ్.” —
అపితథా?, హమ్, సాధుసాధు!, “ఏడునిలత్తిలిడువతమున్నమ్
వస్తు” ఇత్యాదిశ్రీవిష్ణుచిత్తసూక్తిరత్నాక్షరాణ్యపి కిన్తవకణమూలే
ననిపతితాని? — (“నై ననిపతితాని.” —) ఆరి! యుజ్యతపవ సుత
రామిదస్తే. ॥ ౫౭ ॥

॥ శ్లో ॥ నరకవిశామవిపుంసాం పశ్చాద్భాగ్యేన భగవదాప్తిస్సాన్యతే ।

సఖిఖలుకేవలడివ్యస్వపదంహిత్యాక్షమస్తతోగస్తుమ్ ॥ ౫౮ ॥

“స్వాత్మానుభూతిరితి యాకిలముక్తిరుక్తా

సర్వస్తదూషజలజోషమహం జుషేయ” ।

అన్వగ్రహీదితి స కూ ర కు లా ధి నా ణో -

ప్యస్యాఽఽశయకికతి పుచ్చ గురూనుదారాన్ ॥ ౫౯ ॥

యదపిచ తదనుప్రోక్తం ‘నచే’ త్యుపక్రమ్య తదపిపరిహస్యమ్ ।

వరవరమునిటీకోక్తేః ప్రాగేవయతః ప్రకాశితోఽధఃఇహ ॥ ౬౦ ॥

‘సచతద్భాష్య’ ఇత్యాది మానాభావాస్తకం వచః ।

ఏతావద్భిః ప్రబద్ధాఢైః ప్రతిపేదే పరాస్తతామ్ ॥ ౬౧ ॥

అథ ‘సన్వి’ త్యుపక్రమ్య యత్ప్రసజ్జతమజ్జనా ।

తదనధమిహౌద్యేతి తత్రాస్మాభివిరమ్యతే ॥ ౬౨ ॥

కైవల్యేమోక్షశబ్దస్య ప్రయోగః కిన్నిబద్ధసః ।

ఇత్యుపక్రాంతచరణాయా ఈరితై వసమాహితిః ॥ ౬౩ ॥

యదప్యథోక్తిమ్ — “భవదభిమతకైవల్యస్య శశశృజ్జనాదర

త్వశ్చ వత్త్యత” ఇతి; తత్ర కిచ్చిదభిదధ్యహే; —

॥ శ్లో ॥ శిరఃకేశపుష్పై వటుకికోపిలభ్యా తిలజ్జిచ్చిదుచ్చై

రలజ్చింతయన్ । గతిమ్ప్రయామ్ప్రయాత్మి -

భంశవానప్యసౌ తామవాప్స్య త్యుపనిపాకజన్మా ॥ ౬౪ ॥

*అత్ర నిమన్త్రితవటోవేదీశాయినః కిన్యచిదైతిహ్యమనుసంధేయమ్. *

॥ శ్లో ॥ సప్తసుజన్మసు తప్రతపాలప్యన్తదుపాశ్రిత

మక్షతపక్షమ్ । చాలయితుంనచ బాలమతిస్త్యం

శక్తిమవాప్స్యసిధిక్తివబుద్ధిమ్ ॥ ౬౫ ॥

హేమాద్ర్యపాత్రవచసస్తథా జయాభిఖ్యసంహితావచసః ।

నిష్కృష్టమధతత్త్వం కుద్యష్టిమదకశనే స్ఫుటంలిఖితమ్ ॥ ౬౬ ॥

అత్రధికరణగభాష్యా ద్విరోధలేశోఽపి నైవనో భవితా ।

ప్రత్యుత తదానుకూల్యమృరమాధతే ౭త్రహేతురుక్తిప్రాక్ ॥ ౬౭ ॥

యదప్యథోక్తిమ్ — “అతో భగవన్నిదేశాభావాన్నమజ్గశ

సిద్ధి” రితి; తదప్యసిద్ధమ్; ప్రాగుక్తయ్యక్తిప్రమాణపుష్టై రాదౌ

మహానందాభిధాయశబ్దగభాశబ్ద ప్రయోగసద్భావస్థాపనాత్, “ఆనన్దో

బ్రహ్మేతి వ్యజానా” దిత్వామ్యపనిషదనురోధేన మహానన్దశబ్దస్య పర

బ్రహ్మపర్యాయత్వాభ్యుపగమావశ్యకత్వాత్ తద్వారా భగవన్నిదేశ

సమ్మనోపపత్తేః ॥౬౮॥ యదపి ‘భగవన్నిగ్రహపేతుభూత కిర్త్య
మఘత్వ’ మిత్యఘలక్షణాత్, ఆదావఘశబ్దప్రయోగేపి మజ్జశిద్ధిః
కుతోననువచేతి ప్రతిబద్ధితయోక్తిమ్; తదపి కామమపహాన్యమ్; —

శ్లో॥ ప్రకృత్యైవాఽఘశబ్దేనాఽమజ్జభాధాన్య బోధనాత్ ।

ప్రతిబద్ధ్యానురూప్యన్తు ప్రకామమిహ దుర్వచమ్ ॥ ౬౯ ॥

శాస్త్రజ్ఞైః ప్రతిబద్ధే రనుత్తరత్వశ్చ తత్రతతోక్తిమ్ ।

అఘాతశాస్త్రగఢః ప్రతిపద్యేధాః కిధన్నభోస్త్యమిదమ్? ॥౭౦॥

వస్తుతస్త్వఘశబ్దస్య ప్రయోగోపి నదుష్యతి ।

అకారస్య హరేనామ్నః ప్రాధమ్యేన ప్రబోధనాత్ ॥ ౭౧॥

తతో “ముముక్షునిదేశా” దిత్యారభ్య యదీరితమ్ ।

వృధాఽధికప్రసక్తస్తే తత్సర్వమితి నిశ్చితమ్ ॥ ౭౨ ॥

కిమధికవచోవిసర్జే మజ్జశిద్ధిద్ధిక్రవాఽత్ర నివూన్యథా ।

యోవాఽత్రానుపపత్తిం కిధయితుమిష్టే సవక్తు పురతోమే ॥ ౭౩ ॥

ఏతేన “ననుమజ్జభాదీనీ”త్యారభ్యావన్యస్తమపి సుదూరతోనిరస్తమ్.

॥శ్లో॥ ఆదిమధ్యావసానేషు మజ్జభాన్యక్షతాని యత్ ।

తద్యోష్మాకికుచోద్యానా మవకాశోఽత్ర దులభః ॥ ౭౪ ॥

అథ యదుక్తిమ్—“ముముక్షువుక్తతియవేణ్ణమ్ రహస్యమ్
మూన్తు” ఇత్యనేన ప్రాధమికసూత్రేణ వస్తునిదేశశరూపమృజ్జశమపి
నాచరితమృజ్జశాత్; తదపి దునిరూపమ్; తథాహి; - సత్యమేవతత్
యదుత శ్రుతప్రకాశికాసూక్త్యానుగుణ్యేన ప్రబద్ధప్రధానప్రతిపాద్య
వస్తునోనిదేశశస్య వస్తునిదేశశరూపమృజ్జత్యాభిధానమ్; సులభైవ
చాఽత్రతాదృశమృజ్జభానుష్ఠితిః. నను కథం స్వరూపోపాయపురుషార్థా
నామేవ ప్రబద్ధప్రధానప్రతిపాద్యత్వప్రతిపత్తేః, ప్రథమతో రహస్యత్ర
యస్య ముముక్షుజ్ఞాతవ్యత్వప్రతిసన్ధానేన ప్రధానవస్తునిదేశశస్సిద్ధ్యతితి

చేతఁ ; సత్యమ్, భ్రష్ట! కిణ్ణేకలయతావదేతదవహితహృదయః. “ఇన
సుక్కు అవశ్యమ్ జ్ఞాతవ్యమాయుశ్శతమ్ స్వరూపోపాయపురుషార్థజ్ఞ
భాకై యాటుమ్” ఇత్యనయా శ్రీమత్సుందరజామాతృసంయమిన్ద్రసార్వ
భౌమదివ్యసూక్త్యా స్వరూపోపాయపురుషార్థానా మవగన్తవ్యత్వావగ
మేపి, “అవగ్తౌ ఇన్దరహస్యత్రయ ముశ్శపడి ప్రతిపాదిక్తైయాటుమ్
రహస్యత్రయముమే అతీయవేణ్ణువతెనై” ఇత్యాదితదుత్తరానుగృహీత
సూక్త్యా తేషాం రహస్యత్రయజ్ఞానమన్తరా దురవగమత్వదాధ్యా
ద్రహస్యత్రయాధావివరణమేవ ప్రబద్ధస్య ప్రధానమ్ప్రతిపాద్యమధ్య
వసీయతే. తథాచ రహస్యత్రయాధావివరణో పక్రమనిదానబోధన
విధానవిరహనిబద్ధనన్యూనతానిరసనౌపయితయా “ముముక్షువుక్రీడి
యవేణ్ణుమ్ రహస్యమ్నాన్తు” ఇతి - రహస్యత్రయస్య ముముక్షువశ్య
జ్ఞాతవ్యత్వ ప్రతిజ్ఞానముఖేన వస్తునిదేశో విహితఇతి సర్వతోభ
ద్రమ్.॥ ౭౫॥

॥శ్లో॥ స్వరూపాదిత్రయజ్ఞానాఽఽవశ్యకతోపపాదనాత్ ।
తదేవగ్రన్థముఖ్యాధావివరణో భో! కిన్ను మస్యసి? ॥ ౭౬ ॥
రహస్యత్రయాయాధావివరణోపక్రమకారణమ్ ।
నిరురూపయిషూణాన్తన్నిరూపణమితి స్థితమ్॥ ౭౭॥

ఇదన్తుబోధ్యమ్; మేఘసన్దేశవ్యాఖ్యానాదా “కావ్యాదాయక్షస్య
గిరినివాసరూపం వస్తు నిదిశతీ”తి; నైషధకావ్యవ్యాఖ్యానాదా
“కథానాయుస్యరాక్షోనలస్యభూతిలక్షణమ్పురమమజ్ఞశం వస్తునిదిశతీ”
తిచమల్లినాధేగాఽభిధానాత్ మహాపురుషవిశేషనామభూమాదిసజ్జీర్తన
స్యాప్యత్యన్తమాగ్గళికత్వప్రతీతేః, అత్రచ ప్రథమతో ముముక్షునామ
సజ్జీర్తనాత్ ముముక్షోశ్చపురుషస్యాఽనవధికోత్కర్షణశాలిత్వప్రసి
ద్దేమహాదేవాఽనుసితమృతమిమజ్జళమితి. ॥౭౮॥ ముముక్షుప్రభావశ్చ
శ్రీమచ్ఛ్రీకోపమునిభిః తిరువిరుత్తాఖ్య దివ్యప్రబంధే —

“వేతనై వెణ్ పురినూలనై విణ్ణోర్ పరవన్న్
నాతనై ఇలమ్ విఱ్ఱుఱ్ఱుమనాతనై - ఇలమ్ తత్తుమ్
పాతనై ప్పొత్తాడల్ పామ్మనై మేల్ పళ్ళికొణ్డరుళుమ్
శీతనై యే తొమ్మివార్ విణ్ణళారిలుమ్ శీరియరే.” [పా-౨౯.]

ఇత్యనయా గాథయా ౭త్యాశ్చయమన్వగ్రాహి. ఏవన్నామ
అనన్తగరుడ విష్వక్సేనాదిభ్యోఽపుత్రమతమాఽనుభావశాల్వధికారి
విశేషవాచినః పదస్య ప్రథమతః ప్రయోగమవేక్షమాణోఽప్యన్యధా-
న్యదైవ కిమపికిమపి కుచోద్యముద్భావయన్నయ ముషంసాకిశిఖరాజః
కిథమివ నజిహేతీతి పరమిదమస్మైకమాశ్చర్యస్థానమ్. ||౨౯||

||శ్లో|| యత్కిల ముముక్షుశబ్దస్తాత్మానుబుధూషువాచకోపీతి ।

ఆశయ్య దోషకథనం తచ్ఛ్రవణేవ ఖణ్డతం విశదమ్ || ౨౦ ||

“సమాప్తిదశనాద్రతే” త్యుపక్రిమ్య యదీరితమ్ ।

తదష్టయోజనాదూరే సముత్సరితమజ్జసా ||౨౧||

గ్రన్థాదావేవ భద్రస్యాఽనిద్రస్యాఽత్రోపపాదనాత్ ।

భవాన్తరీయత్వాశ్చాక్కిమధః స్తస్య తస్యతే? ||౨౨||

‘దివికాదినకర్యాది గ్రన్థాభ్యాసాపి మయ్యలమ్’ ।

ఇతిజ్ఞాపయితుం కింభోః! షిమ్భ! సైవరమ్పజల్పసి? ||౨౩||

అధేదమవధేయమ్;—అత్రతావదాదౌ ప్రయుక్తేన ముము
క్షుశబ్దేన మజ్జశసిద్ధ్యనుపలబ్ధేషి నకాపిహానిః. అత్రచ బహూనేవ
హేతూ నుపన్యసితు మీశ్మహే. తత్రాయమాద్యః; అస్మదీయ
పూర్వాచార్యాణాంతావ ద్యత్కిశ్చదుదన్తచీటీ విలేఖినోపక్రమేషి
“ఆత్మార్ తిరువడిశే శరణమ్, ఎమ్పెరుమానార్ తిరువడిశే శరణమ్”
ఇత్యనయోవాక్యరత్నయో నియమేన విలేఖనం సామ్రుదాయిక
ప్రవృధతే. పరమిదమస్మైకమాశ్చర్యస్థానమ్

నావసరేషు కథన్ననామ తస్మజ్జశవాక్యద్వయముజ్జహసేయుః? అల్ప
జ్ఞా అతిపామరా నా స్తికశిరోమణయోషిఖల్వద్యాపి ‘శ్రీమతేరామాను
జాయ నమ’ ఇత్యవిలిఖ్య కిమపి నలేఖతుముపక్రమన్తే. తథాచ తావ
తైవ ప్రబలతమమజ్జశానుష్ఠానసిద్ధేః కిమిదృశైఃప్రయానైరస్మాకమ
ఫలేగ్రహిభిరనావశ్యకై రిత్యవధేహి. ||౨౪|| అద్యాపి తాదృశవాక్య
ద్వయవిశిష్టవేషేతైవ రహస్యప్రబద్ధాద్యుపదేశాఽనుసన్ధానాదిక మస్మా
దృశామా స్తికాగ్రణీనా మవ్యాహతమనువర్తమాన మవలోక్యతే. ||౨౫||
తర్హి కిమత్యేతద్వాక్యద్వయం శ్రీమత్సమ్యజామాతృసంయమిన్ద్రై
నవాఖ్యాతమిత్యాక్షిప్తవన్తః కేచిత్-శ్రీమద్వేదాన్తగురువిరచితా
౨ధికరణసారావళీప్రథమపద్యవాఖ్యావిరహానిమిత్తాఽనుయోగ సమ్మా
జన్యా సుదూరతస్సముత్సరితాః. ||౨౬||

||శ్లో|| యస్యానున్తే స్పృష్టమథావబోధం ప్రఖ్యాతస్సాన్య
త్తద్విపుత్యా ఫలజ్ఞిమ్? ఇత్యాచార్యైరాశయానై
స్తదర్థవాచిఖ్యాసా నోధృతేత్యేవ తత్త్వమ్ ||౨౭||

అత్రకేచిదార్యవృద్ధాః;—యథాఖలు గదాధరిభట్టాచార్యాది
విరచితేషువాదగ్రంథేష్వాదిగ్రంథేకచ్ఛిన్నిబద్ధేనైవమజ్జశేన అననుష్ఠితమజ్జశా
నామపి గ్రంథాన్తరాణా మ్మజ్జశనిబద్ధనవిరహానిబద్ధనన్యూనతాపరిహారోపణ్ణి
తపరిబృధైఃప్రపశ్చితం, తతైవ శ్రీమల్లోకాచార్యైరునుగృహీతేష్వష్టా
దశసు రహస్యప్రబద్ధేష్వాదాప్రబద్ధే పరికలితేనైవ మజ్జశేన చారితా
ర్థ్యామృతం. అథ కస్యపునఃప్రబద్ధస్య ప్రాధమ్యం సామ్ప్రదాయక
మితిచేత్; “శ్రియఃపతిప్పడి” ప్రబద్ధనైవ తత్సామ్ప్రదాయకమవగ
మ్యతే; తత్రచా౨౨దా “శ్రియఃపతియామ్ సర్వస్వామియాయు
న్తశ్చ సర్వేశ్వరసుడైయ” ఇత్యనుగ్రహత్సమజ్జశత్వమస్మాదవ్యాహత
మేవేతి ధిగురాగ్రహిజల్పాన్. అథ “యాదృచ్ఛికప్పడి” ప్రబద్ధనైవ

ప్రాధమ్యంసామ్రుదాయకమితి కేషాశ్చిత్, “పరస్థపడి” ప్రబంధనైవ
ప్రాధమ్యంసామ్రుదాయకమితి కేషాశ్చిచ్ఛాఽఽశయేఽపి నకశ్చిద్వాన్
ఘాతం, “యాదృచ్ఛికపడి” ప్రబంధాదా “యాదృచ్ఛికభగవత్కటా
క్షత్రాతే” ఇతి, “పరస్థపడి” ప్రబంధాదా “నిత్యోనిత్యానామ్” ఇతిచ
ఉపక్రమాత్తతాపి సమజ్జశత్వసమర్థనసామధాన్యనపాయాదితి. ||౧౮||

అన్యచ్ఛేదమవధీయతామ్; అస్మత్పూర్వాచార్యాః శ్రీమత్తత్త్వ
పాద లోకాచార్యవరయోగిప్రభృతయో నకుత్రాపికృత్యే స్వాతంత్ర్య
ణాఽధికుర్యురిత్యేత తస్యనిర్వివాదమ్. అత ఏవ భూయశంప్రబంధానుగ
హేపి పర మభై షుః. అథ యేషుః ప్రబంధా నైరనుగృహీతా ఇతీ
దానీమస్మాభిరనుసన్ధియంతే, న తేషు వస్తుతంతేహం కర్తృత్వాభిసన్ధిః,
అపితు - తదాచార్యైరుపదిష్టాని రహస్యాధికారతా నన్య
స్మాదృశాం సత్సామ్రుదాయసారతత్త్వబుభుత్సానామనుగ్రహణాయ
తాళపత్రేషు విలిఖ్య ప్రబంధికరణమాత్రం తదాయత్తమితితు రహ
స్యమ్. అతశ్చ పరాధీనప్రబంధేషు తేహంస్వాతంత్ర్యతః కన్యాశ్చిగ్గా
ధాయాః పద్యస్యవాఽనుప్రవేశం కథన్ననామహృదయజ్ఞ
మస్సాన్యత్?. ||౧౯|| అత ఏవ షట్సహస్రికాభిఖ్యద్రమిదోపనిషత్ప్ర
థమభాష్యే శ్రీమత్పూర్వకాధినాథగురుభిః, నవసహస్రికాయాం శ్రీమ
ద్వేదాంతియతిపతిభిః, ఏవమన్యైశ్చకైశ్చిదన్యత్రచ సన్వాతంత్ర్యతః
కిమపిమజ్జశ మనుస్థితమాలక్ష్యతే. ||౨౦|| అయమత్రవిశేషః;—షట్స
హస్రికాయాంతావదాదా “అప్రాకిృతస్వాసాధారణదివ్యరూప భూష
ణాయుధమహిషీపరిజనస్థానవిశిష్టనాయ ” ఇత్యుపక్రమాద్యద్యవ్యత్ర
మజ్జశానుష్ఠానముపపాదయితుంశక్యతే, తథాపి నవసహస్రికాయామ్—
“ఇన్ద్రజగత్త్రిత్” ఇత్యుపక్రమాన్నకథశ్చిదపి తత్సాపపాదమితి. ||౨౧||

||శ్లో|| నవసాహస్రస్యాస్సాన్యచ్ఛే తుగ్రన్థత్వం కులీనధీనిధమ్ ।

లోకాచార్యకృతీనామవినిర్ద్యతుతన్న మేవిపాదఇహ || ౨౨ ||

‘భట్టారక ప్రభృతి దేశికవై రిణాంసః కింస్యాదనేనవచసే’తియది
త్వహ్మా ? । హాహా! సఖే! విచిత్రపవ తవాభిమానః శ్రీ
యామునేయగురునూక్తిషు వ థా మా నః ॥ ౯౩ ॥
గీతాథాసజ్గ్రహకృతౌ ధురి యామునేయై నోమజ్జశంకృత
మితిప్రతిబుద్ధ్యసేచేత్ ? । ‘కుగ్రన్ధతా కథమిహావినసేత్సృతీ’తి
ష్రీపత్రి యతః కథయితు మభివితాసి సజ్జః ॥ ౯౪ ॥
రామాయణాదిషు మహత్సు పురాణరత్నైః పాత్రలక్ష్యతేకిమివ
సుజ్జశంపద్యమాదా? । కిన్తాని నై వతవ దృగ్విషయత్వమాపుః ?

కిగ్గిగస్య తవ బుద్ధి మతీన ముద్ధామ్ ॥ ౯౫ ॥

యస్యపి— “ఏనమనేనశ్లోకేన శాస్త్రార్థాసజ్గ్రహీతః” ఇత్య
సయా శ్రీమన్నిగనూస్త మహాదేశికీయగీతాథాసజ్గ్రహరక్షాసూక్త్యా
గీతాథాసజ్గ్రహే నస్తునిదేశశరూపమజ్జశ మనుష్ఠితమస్తేవేత్యభ్యు
సేయమ్భవతి, తథాపి ననసహస్రికాయాః కథాశ్చిదపి సమజ్జశత్వసమర్థ
నామోగాః గృహీతశిఖిసవభవతి శిఖరాజితతి ధ్యేయమ్. ॥ ౯౬ ॥

‘జన్మాన్తరకృతస్యాద్యే’ త్యారభ్య యదుదీరితమ్ ।

ఏతావతా పరాస్తంతప్రబంధేనేతి గృహ్యతామ్ ॥ ౯౭ ॥

“కుగ్రన్ధత్వపరీహార” ఇత్యారభ్య యదీరితమ్ ।

తదవ్యజ్ఞానమాహత్త్యప్రయుక్తివచనమ్భవత్ ॥ ౯౮ ॥

పబన్ధస్యతు కస్యాపి మజ్జశాభావమూలకిమ్ ।

కుగ్రన్ధత్వామాన్వీతిచేత్ కింవిధాతుంక్షమోభవాన్? ॥ ౯౯ ॥

అథ యదుక్తమ్—“లోకసజ్గ్రహణాయైవ సర్వజ్ఞుర్లేతి వాది
నామ్ । కార్యశ్చిష్యశిక్షాయై మజ్జశస్యనిబన్ధన” మితి; తదవ్యపహాస్య
మతితరామ్. ॥ ౧౦౦ ॥ తథాపి;—

॥ శ్లో॥ వైధక్రియానుష్ఠితిగోచరానాక్ రాగాత్తకార్యేషునదశానీయా
తథానచే ద్భోజన మప్యనశ్యం సదా విధేయం జనసజ్గ్రహాయ ॥ ౧౦౧ ॥

నచ “మజ్జభాదీని మజ్జశమధ్యాని మజ్జభాంతానిచ శాస్త్రాణి
ప్రథస్తే, వీరపురుషాణ్యాయుష్కత్పురుషాణిచ భవన్తి, అధ్యేతారశ్చ
ప్రవక్తారోభవన్తి” త్యాదిభాష్యకారోక్తేః కాగతిరితిచేత్?, సత్యమ్,
భవానేవాఽభిదధాతు. || ౧౦౨ ||

||శ్లో|| గ్రథేయస్మిన్మజ్జశసిద్ధి స్సులభాభవే త్రిముద్దిశ్య ।

అవతరతి స్త తదుక్తిభావ్యకృతామిత్యదోవచ స్సాధు || ౧౦౩ ||

అధైవ స్తదభిప్రాయమాణే కింనియామకమితిచేత్?, సత్యస్తుతత్;
“మూలమాకియనాన్ శ్చై యేషుత్తై మూస్తుమాత్తిరై యుశ్శేషువాజ్ఞి,
వేలై వణ్ణనై మేవుతిరాకిత్” ఇత్యస్యా శ్శ్రీవిష్ణుచిత్తసూక్తేస్తాద్వదృశైః
ప్రణవాధిక్రూతాధికారతాభిధాయభి రధికారపరత్వ ప్రతిక్షేపపూర్వక
మభిధీయమానే ఫలపరత్వే కింనియామకమ్?. అధచేత్ “విణ్ణకత్తి
నిత్ మేవలుమామే” ఇతి తదుత్తరోక్తమేవాఽత్ర నియామకమితి?,
తహ్యైత్రాపి వాల్మీకిపరాశరయామునేయవేదాన్తివేదాన్తదేశికాదిప్రా
జ్ఞపరిబృఢప్రసాదితప్రబంధకుగ్రంథత్వాపత్తిరేవనియామికాఽస్తు || ౧౦౪ ||

అహా! కిమేతాదృశైరప్రయోజకైః ప్రయాసైః?—

||శ్లో|| స్వతోమాజ్ఞలిక్యా ఇహఽఽపాదచూఙం జగద్దేశికేన్ద్రైకృతే

నిఃమితాయాః । పరైరమజ్జలైః కింఫలంస్యాత్?, యదాహు
విశుద్ధ్యహతాఽన్యై సత్తీర్ణోదవహ్నీర్నిః || ౧౦౫ ||

అశక్తిమ్ - “సురాధీశావతారాణాం స్వాచార్యాణామ్భవా
న్తరమ్ | నచ కల్పయితుంయక్తం కుగ్రంథతోజ్జహీషయా” ఇతి;—
అహాహ! అన్యోదృశోఽయమభిజ్ఞానగరిమా!. || ౧౦౬ ||

||శ్లో|| స్వమతస్థితదోషసచ్చాయానవిచిన్త్యైవ పరత్ర తద్వచః ।

కురుతేతవకౌశలం స్ఫుటం స్వమతచ్ఛిద్రచయాఽవబోధనే || ౧౦౭ ||

అత్రేదమఖిలైరభిజ్ఞైరవధేయమ్; అస్మదీయ పూర్వాచార్యా
ణాంతాపన్నకస్యైదిదపినిమిత్తాయ పూర్వాజన్త కల్పనీయమాపద్యతే;
పరస్తు ప్రతిపక్షిభిరేవ తదవశ్యకల్పనీయమృవతి భగవతోవేదాన్తదేశ
కస్య. నిదానశ్చైత్ర నిరూపయామః;—శ్రీవేంకటేశాఽష్టోత్తరశ
తనామావళ్యాం “కృష్ణాఖ్యవిప్రవేదాన్తదేశికత్వప్రదాయచే”తి కిమపీ
దంగామ ద్విసవతితమనామతయాఽనుప్రవేశ్య, “శ్రీమాన్నిగమాన్త
దేశికః పూర్వస్థినీజన్తని ‘కృష్ణాచార్య’ ఇత్యాఖ్యానభాగానీత్, తదు
త్తరస్థినీజన్తనితు తస్మై భగవతావేంకటేశేన ‘వేదాన్తదేశిక’ ఇతి
నామధేయమన్వగ్రాహీ”తి తదనుగుణమతిరమణీయమతివిశ్వసనీయశ్చ
కిచ్చిదైతిహ్యబ్రువ్యయన్తి ప్రతిపక్షిపణ్డతపరిబృఢమృన్దాన్తపశదాఇతి
బహుశస్కృత మస్మాదృశైరబహుశ్రుతైః; నాత్రకిమపీతరిపరముదీర
యితుముత్సహామహే॥ ౧౦౮ ॥

ఇదమత్రానుసంధేయమ్;—

॥“శ్లో॥ శ్రుతిశ్రేణీచూడాపదబహుమతాఽఽస్మాకసమయే

స్వపక్షస్థాన్దోహాన్వితధమతి రారోపయతి యః ।

స్వహస్తేనోత్క్షిప్తై స్సఖిలు నిజగ్రాతేషు బహుశం

గళద్విజఃమూలై గణనతలమాలిమృతి జడః॥ ఇతి॥ ౧౦౯ ॥

హస్తభోః! పశ్యతపశ్యత ప్రతిపక్షిపక్షిణాం సర్వతోముఖ
మకుతోభయా మవ్యాహతా మతిక్రాన్తప్రసక్తామ్; యదుత
“కృష్ణాఖ్య విప్రవేదాన్తదేశికత్వప్రదాయచే”తి క్వచన కల్పయన్తి;
అన్యత్రచ “వేదాన్తదేశికపదం యస్మై శ్రీరఙ్గశాయినా దత్తం తస్మై
నమస్కుమార వేంకటేశవిపశ్చితే” ఇతితు క్వచిత్కల్పయన్తి;
అహహ! అన్యదృశమానుగుణ్యముభయోరనయో రవలోక్యతే!
హహస్త! అన్యదృశీయచ్ఛౌర్యపాటపపరిపాటీ! ॥ ౧౧౦ ॥

॥శ్లో॥ చౌర్యేణ సమృద్ధ్య దధి ప్రభుజ్ఞాదగ్నఃకః
శ్మశ్రుణి లగ్నమేకమ్ । చేలిన నాఽపోహతిచే

త్స సద్యఃపరామవజ్ఞా మ్పరితో లభేత ॥౧౧౧॥

అస్తశ్చిదాణి భూయాంసి స్థితాని స్వమతే స్వయమ్ ।

అజానానః ప్రసక్తాం స్త్వ మధికాన్ కురుషే కుతః? ॥౧౧౨॥

‘ప్రప్థలతి యస్స మాశయ మావిష్కతుః ధియావికలః ।

సోయమ్పరేషు దోషానసతోఽపి వరీతుముద్యుక్తే ॥ ౧౧౩ ॥

“పశ్యతి పరేషు దోషానసతోఽపి సతోఽపి నైవ గుణాన్ ।

విపరీతమిదం స్వస్మిన్మహిమా మోహాఽజ్ఞానస్త్వైషః” ॥౧౧౪॥

అథ ‘నచలఘో’ రిత్యాద్యుక్తం వచశ్చ పరాహతం

భవతి భవతో, నివాహస్య ద్విధా కిలనాదధః ।

గగనకుసుమైస్తుల్యజుఃశ్చిత్ప్రకల్ప్య దురధఃమ-

వ్యధకలయసిప్రాజ్ఞేహాస్యంకుచోద్యమిహస్వయమ్ ॥౧౧౫॥

మాహేశ్వరేషు సూత్రేష్వాదౌ భద్రాయ వేశితోఽకారః ।

ఇత్యాశయ్యయదు క్తంఽతదభ్యుపేత్యాదధ కిచ్చదనుయుజ్జే ॥౧౧౬॥

అతివిపులతమ రహస్యత్రయసారాదౌ త్రయీ శిరోగురుభిః ।

ధ్వాన్తాధఃకో‘గు’ శబ్దః కిమితి ప్రాయోజి? కథయకిచ్చిదిదమ్ ॥౧౧౭॥

{ అథ యదాశక్కితమ్— “నను మగ్గశస్య సమాస్తాద్రది }
{ ఫలసాధనతయే” త్యాదినా; తత్ర కిచ్చిదాచక్షుషే:— }

॥శ్లో॥ పరతన్త్రాత్మనామ్బంసాం సాధనాఽనుష్ఠితౌ స్పృహా !

అపి స్వపూజరుద్ధాస్యాన్తనాగపి నసంశయః ॥౧౧౮॥

భగవద్భాష్యకృదాద్యై శ్శ్రీభాష్యాదౌ ప్రసాదితమ్మద్యమ్ ।

తైఃకృత్యరూపమేవేత్యవధారయిత్య మాన్తికైరఖ్యైః ॥ ౧౧౯ ॥

† “అఇఉచ్ఛ” ఇత్యత్రాఽకారపత్ “ఇత్యాదిశ్రుతప్రకాశకానూకవిశ్వాస విభవాదభ్యుపగచ్ఛామి ఇతి బోధ్యమ్.

ఉత్తరైతత్ కర్తవ్యమైత్యుక్తం గామేతత్త్రీమదాచార్యవరైః ।
ఏతత్తావత్తద్యంతే వై వైధం; రాగాభివాత్కృత్యభావేనశిక్షా ॥౧౨౦॥

అత్రేదమౌభ్యమ్; శ్రీమద్దక్షిణకలాచార్యసమ్ప్రదాయావలంబి
భి నకైశ్చిదపి శ్రీమతశ్శారీరకభాష్యస్య పరరజ్జనాథప్రవృత్తిర
ధీయతే; ప్రత్యుత పరభజ్జనాథప్రవృత్తిరేవ పరితః ప్రోద్ధుష్యతే
యదుక్తం శ్రీమన్నిగమాంతదేశికైః పృథుగద్యాధికారే—“ఆత్మో
పచ్ఛన్నజగద్యమౌభ్యన్తు పరరజ్జనమ్ । ఇత్యాదివిధియోఽప్యేవ మ్మిసీ
దేయః ప్రమాణతః” ఇతి; తదేతద్దక్షిణకలాచార్యోద్దేశాదభిహిత
మితి కేషాశ్చిదాధునికవైధేయవైధవేయానా మభిమానః, సచ కేవల
మాశామోదకమాత్రమ్. పరమేతావదభిమత మస్తదియపూర్వా
చార్యపాదానామ్;—“తత్త్వమసీ” త్యాదివాక్యజన్యజ్ఞానస్య కర్త
జ్ఞానసముచ్చయస్యచ మోక్షసాధనతావాదినః కుదృష్టిన్నిరసితుకామా
భగవన్త్రీభాష్యకారాః కర్తజ్ఞభూతవేదసభ్యానోపాసనాదిశబ్దాచ్యభక్తి
రూపాపన్నోపాసనాత్మకజ్ఞానస్యైవవేదాంతప్రతిపాద్యమోక్షసాధనతా
మనుజగృహుః; వస్తుతస్తేహం సతస్త్విధేః కియానప్రభేమానః;
ఆచార్యరుచిపరిగృహీతాపరమరహస్యాధాన్ గురుచరణచరణవరిచ
స్యాదవీయసే కుదృశాంగణాయ కథన్ననామోపదేష్టుమిశ్చహిత్యభి
సన్ధాయ తథావిభవమనుగ్రహీతమ్. తతః పూర్వాచార్యపరమపూ
రాప్రాప్తమధరత్నస్త్వంతోగద్యరత్నముఖేనావిష్కృతమితి ॥౧౨౧॥
॥శ్లో॥ యదిపునరితోఽన్యథాస్యాత్కాలక్షేపప్రబంధమధ్యేనస్య ।

పరిగణనమేవ నకృతమృవేదితీదం రహస్యమవధేహి ॥౧౨౨॥

శ్రీమద్ద్యత్రయవ్యాఖ్యోపక్రమే కృష్ణపాదగీ ।

ఉస్మిలితపృశాదృష్టా యదిస్యాత్త్వమ్ప్రసత్నస్యసి ॥౧౨౩॥

ఆత్మయాధాత్మవిజ్ఞానవిరహం యో యతీశతుః ।

వక్తిసోఽస్మత్సభాభ్యణేఽప్యవస్థాతుంసశక్నుయాత్ ॥౧౨౪॥

“భవతుమమరస్తి శేముషీ భక్తిరూపే” త్యక్తలయదిహ
 భక్తికీర్తిదృశం ప్రాధానామ్నాక్ ?! ఇతి వితథవిచారాన్నాత్ర
 కిచ్చిత్ఫలంస్యాదితి విరమతి లేఖన్యాశు తస్మాద్విచారాత్ || ౧౨౫ ||
 భక్తిస్వరూపాననురూపభావ ప్రకాశనజ్ఞే పుథులప్రబంధే ।
 విచారణేయం విశదైవకామం విధాన్యతేస్తాభిరితంపరస్తత్ || ౧౨౬ ||

{ అహో! కిమిదృశేన పల్లవతల్లజకల్పానల్పలేఖనేన? ; }
 { అయన్తావదిహ నిష్కృష్టాశోఽనవధీయతామ్; — }

|| శ్లో || లోకార్థవర్తమానుగృహీతపూర్వప్రబంధరత్నే నిరవద్యగన్ధే ।
 విధిభిర్లింజితేన నవక్తమిష్టే కుగ్రన్ధతా మిత్యభయశ్చపేదహమ్ ||

అశోక్తిమ్—“ఏవం గ్రన్థాన్తరాణామపి కుగ్రన్ధత్వమౌగ్ధ్య”
 మితి; అతిరమణీయమేతత్, “ఏవంగ్రన్థాన్తరాణామపి సుగ్రన్ధత్వం
 సుగమ” మితి విపరిణామతః పర్యతామ్. || ౧౨౭ || యదప్యశోక్తిమ్—
 “తత్త్వత్రయగ్రన్ధవ్యాఖ్యానేతు ప్రథమ ‘మనాదిమాయయా సుప్త’
 ఇత్యుపాదానాదతీవ మజ్జశమాచారితమృచితస్మ; తదనుగుణమేవచ
 తద్గ్రన్థాధ్యేతాణాం తత్త్వజ్ఞానం దరీదృశ్యత” ఇతి,—తత్రైవమ్సృ
 త్యాఖ్యానపరిపాటీ ప్రదశ్యతే;—

|| శ్లో || పాపిష్ఠస్య త్పత్రబన్ధోః కిథాయాః ప్రారబ్ధత్వాద్దేశితై
 స్సార ఆదౌ । అధ్యేతాణాన్తస్యచత్వాదృశానాం
 పాపిష్ఠత్వ మ్మేత్త్యతే న స్య మత్తమ్ || ౧౨౮ ||
 తదీయతత్త్వత్రయభాష్య ఆదావనాదిశబ్దా దధవాఽఽద్యవణాత్ ।
 అనాహత మ్మజ్జశ మావిరస్తీత్యజానతో ధిక్తన దుష్ప్రసక్తమ్ || ౧౩౦ ||
 ‘భాష్యాదా’ వితిపద్య ఆత్మరచితే ‘ధిగ్భాష్యకారాదికా’
 నిత్యశ్లేలవచో విలిఖ్య నకథన్నద్వాపి జహేషిభో! ? ।
 ధిక్త్వా మృకటవ త్వపుష్పఫలకోపాఘ్రాణబద్ధాదరం
 ధిగిగిగవద్యలీధవచసం ధిక్తే కవిమృన్యతామ్ || ౧౩౧ ||

ఇదమత్ర విచారణీయమ్; శ్రీమల్లోకాచారైరనుగృహీతేషు రహస్యేష్వప్తాదశసు జుగత్సు కిమితి ‘ముముక్షుప్పడి’ రహస్యమాత్ర ఏవాయ మ్మగ్ధశవిచారం ప్రకాస్తౌతి. నచవాచ్య మస్య ప్రాధమిక త్వాత్ ప్రథమాతిక్రిమణే బీజాభావా దత్రాయముపక్రాంతో ఏచార ఇతి; ఏతత్ప్రథమ్యస్యైవ ప్రథమమసిద్ధేః. || ౧౩౨ ||

|| శ్లో || “ఎల్లాత్తుక్కుమ్ పిన్పితే యిప్ప బ్రహ్మమ్”

ఇ త్యాది శ్రీరమ్యజానూత్య సూక్తేః

అస్య గ్రన్థస్యాఽన్తిమత్వ ప్రతేతే

దురూపాస్త మ్భాషితం యుస్తదీయమ్. || ౧౩౩ ||

అతేదమవధేయమ్; — యేతావదాధునికా ఉత్తరకలీయాఽభి ధానాః శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశికాఽవ్యవహితాఽన్తేవాసితా మభి మన్యంతే, నతావత్తేషాం భగవతి లోకాచార్యే తత్సూక్తిరత్నేషువా మాత్సర్యపకటన మైహికాయాఽఽముష్మికాయవా శ్రేయసే కల్పేత; యతోహినామ శ్రీమద్వేదాంతదేశికా శ్చరమసమయే భగవల్లోకా చార్య చరణపజ్జజచచ్ఛరీకతా మశ్చన్తిస్యే త్యాసేతుహైమాచల మాబాలవృద్ధమిద మతిప్రసిద్ధమ్. అత్ర కేచిత్; — “శీరోష్ఠ తూప్సల్ తిరువేణ్డముడైయా, పారొన్ఠ చ్చొన్న పుమొమ్మియుల్ — ఓరో ష్ఠ, తానేయమైయాతో తారణియిల్ వావ్నోర్కు, వానేఱప్పొమ శవుమ్ వావ్నవు.” ఇత్యస్యాః కస్యాశ్చిగ్ధాధాయాః శ్రీమల్లోకాచా ర్యాఽనుగృహీతతాప్రసిద్ధే దురపలపత్వా ల్లోకదేశికాపవ వేదాంత దేశికాఽన్తేవసత్త్వ మానఞ్చురిత్యభిమన్యంతే; అహా! తదిద మతితరా మపహాస్య మభిజానతామ్. తథాపి; ప్రశంసాపద్యప్రదానాఽధికార స్తావ త్స్వాచార్య, స్వసహాధ్యాయి, స్వవిద్యాధి, స్వప్రబంధవ్యాఖ్యా తార ఇత్యేషాశ్చతుశాఽ మవ్యాహతః. తదుక్తిం ‘పవగాన్ది’ ముని నా నిజ దావిడలక్షణగ్రంథే; —

§ “తన్నాశిరియ్ తన్నొడు కిల్లొకో, త్తమాణాక్క తకు

మురై కారనెన్దు, ఇన్నోర్ పాయిరిమియమ్బుతల్ కడనే” ఇతి.

సామ్రాజ్యదాయకీచేయ మ్మక్రియా; శ్రీమద్వేదాంతదేశికైః స్వాంతే వసదగ్రగణ్యం బ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్ర సన్న్యాసినముద్దిశ్య “పర్యాయ భాష్యకారాయ ప్రణతార్తిం విభూన్వత” ఇత్యాదిప్రశంసాపద్య మ్మసాదితమితి విలిలిఖురేవఖిలూత్తరకలీయాః. యదిస్యాత్ “శీరొ స్తుతూప్సల్” ఇత్యస్యాం గాధాయాం లోకాచార్యకృతృకవేదాన్తా చాయకర్మకప్రణామప్రతిపాదకపదప్రయోగః? తహిహాకిచ్చిత్స్య త్సన్దేహబీజమ్, నచేహ స దృశ్యతే. సత్యపిఖలు “పర్యాయభాష్య కారాయే” త్యాదిపద్యే నమఃపదప్రయోగే, ప్రస్తుతపద్యకిర్తుః పద్య ప్రతిపాద్యసన్న్యాసినమస్తేవాసిన మసంశయ మాచక్షతే. ॥౧౩౪॥

ఏతావత్తు తత్త్వమ్; శ్రీమద్వేదాంతదేశికా శ్చరమసమయే స్వప్నవృత్తాన్తాదిభి రనుశయానా శ్రీమల్లోకాచార్యచరణారవిన్దయో నిఃపత్య “ఉయ్యమ్వలైయైన్దెనక్కీర్” ఇత్యత్యర్థ మథాయా మాసుః; అథచ తైరేవమన్వగ్రాహి. —“యాహ్మకీణై కైశ్చిదాలా పైః పరాఙ్ముశపరకాలనాధయామునయతివరాదీనా మస్తరగ్ల మతి తరా మావిలమాసీత్, తత్ప్రసాదనమేవాద్య భవదుజ్జీవనోపాయో ఽనపాయ” ఇతి; అథచ దేశికాః ప్రహృష్టహృదః “కమప్యాద్యం గురుంవన్త” ఇత్యారభ్య సర్వేశ్వరాదిభగవద్భాష్యకారావధికానాచా యవర్యా నస్తాషు శ్రీయతిరాజసప్తత్యా. అత్రచ కశ్చిద్విశేష ఏత ద్యాధాధ్యం ద్రధయతి;—తత్రహి సప్తతౌ “పరుషాతివాదపరి వాదపై శున ప్రభృతిప్రభూతపతనీయ పజ్జిలా । స్వదతే మమాద్య సుభగా సరస్వతీ యతిరాజకీర్తితకైవిఃశోధితే” త్యన్తి శ్లోకే “అద్యే”తి విశిష్యనివేశాత్, “పూర్వం నసస్వద” ఇత్యనాయాసమవ

గమాత్సప్తతిరియము త్తరాఽనస్థాయా మవతీణేఽత్యవధారణ మవ్యా
హతమేవఖల్వాభాతి. సప్తతిమిమాముద్దిశ్యైవ లోకాచార్యైః
“శీరోష్ఠతూప్సల్” ఇత్యాదిగాఢేయమన్వగ్రాహీతితు రహస్యమ్.
ఇదఞ్చైత్ర కిఞ్చిదవధీయతామ్; సప్తత్యవసానే “కరతలామలకీకృత
సత్కథా శ్శృతివతంసితసూపుతసూక్తయః! దివసతారకయన్తి సమ
త్సరాన్ యతిపురస్థరసప్తతిసాదరా” ఇత్యస్మిన్ శ్లోకే కరతలామలకీ
కృత సత్కథా” ఇత్యేతదనుగుణమేవలోకార్యైరపి “పారోష్ఠ్యచ్చాన్న
పథుమొట్టియుల్” ఇత్యన్వగృహ్యత. కథయన్త్యేవహి కేచిద్గరిష్ఠాః
“అన్తిమశ్లోకేన సప్తతౌ బహ్వ్యంపురాణకథాః ప్రదశితాఇత్యవ
గమ్యతే, పరస్తు మితమతిభిరస్మాదృశై నా తాః పరిజ్ఞాయన్తే సము
చితతదీయవ్యాఖ్యానాభవిరహా”దితీతి సర్వమనవద్యమ్. ||౧౩౫||

||శ్లో|| అతస్త్రియన్తార్యప్రభృతిపరిషచ్ఛిషానిహిత
ప్రపుల్లాఽంఘ్రుబ్జశ్రీభువనగురునిద్దాకుతుకినః ।
సురాఽఽహారాఽసారికరణచణతత్సృక్తిలహరీ-
గరియస్తాగన్దగ్రహణశకనస్యాప్యసులభాః ||౧౩౬||

సన్తితావదేవంవిధాః పారేపరాధామధాః ప్రామాణిక
పరిషదనుమోదనీయా అద్యయావదనేకై రగ్రచర్వణరసికై రంశతోఽ
ప్యనవహితాః. క్రమేణచాఽస్మాభి రీదృశసద్దభావికేషేషావిష్కీ-
యన్తే. || ౧౩౭ || అన్యేచకేచిదేవమాశేరతే; శ్రీమద్వేదాన్తదేశికా
శ్శ్రీమల్లోకాచార్యసాద్యభూతానాం “అత్తుకియమణవాళప్పేరుమాల్
నాయనార్” ఇత్యభిధానభాజామేవ పాదాబ్జయోః పర్యచారిషుః;
తదాత్వేచ కదాచి చ్ఛ్రీమతిరజ్జక్షేత్రే తురుష్కాపప్లవేషూపచీయ

‡ “సత్కథా” ఇత్యేతాదృశమృతమాద్రియమాణైః కైశ్చిత్కృతం వ్యాఖ్యా
నస్తు సామృదానుకై తిహ్యవిరుద్ధమితిప్రతిపక్షభిరవసజ్జైః ప్రాధువ్యతే.

మానేషు భగవతారణాభేనసమం 'నాయనార్' ప్రభృతిమబహిని-
యాతేషు, దేశికాన్వగురువియోగంసోఘమశక్తువానాం, [అభీతి
'స్తవే'] "యతిప్రవరభారతీరసభారేణ నీతం వయః ప్రపుల్లపలితంశిరః
పరమిహ త్నమమ్బుధియే । నిరస్తరిపుసమ్భవే క్వచన రజముఖ్యే
విభో! పరస్పరహితైషిణామ్పరిసరేషు మాంవతయే" త్యస్తవిషాద
పరీవాహరూపమిదమ్బద్ధ్య మన్వగృహ్లాన్. "పరస్పరహితైషిణ" ఇత్యని
తరసాధారణమిదమ్బురుద మభిరామవరాభిధానామేషామేవేత్యతిప్రసిద్ధం
హేతత్. కిమ్మహునా?, శ్రీమత్కృష్ణపాద, లోకాచార్యవర్యాది
దివ్యసూక్తిరసానుభవపరీవాహరూపతయైవహి శ్రీమతి భగవద్ధ్యానసా
హనేషి "రక్తాస్థానే రసికమహితే రజ్జితాశేషచిత్తే విద్యతేనావిమల
మనసా వేష్కతుశేన" ఇత్యనుజగృహే. ఇతి. || ౧౩౨ || ఏవంసత్యపి
తైముతికన్యాయేన దేశికానాం లోకాచార్యపాదాశ్రితత్వమప్య
వ్యాహతమేవేత్యవధార్యతామ్. || ౧౩౩ ||

అథ ప్రకృత మనుసరామః—

||శ్లో|| "మజ్జళవిరహాదేవే" త్యారభ్య భయంవిహాయ యదజన్మ ।
కిస్తత్ర కిచ్ఛిదపి రే! నమయావాచ్యం? తదేతదవధేహి ||౧౪౦||
సారే శ్రీనిగమాస్తదేశికకృతే పాపిషవాతాః యతః
ప్రారభ్యా, తతవప పాతకిజనై స్సృగధీయమానోభవత్ ।
శాపోయం కిము దేశికే ష్వధచవా తస్యప్రబంధైకధవా
తస్యైధ్యేత్మమవేతి సంశయమిమం కోవాపరాసిష్యతి? ||౧౪౧||
స్వయమేవపుణ్యకర్తృణి విముఖస్యజనస్య విముఖతాదాఢ్యమ్ ।
యుష్మద్గ్రన్థాధ్యయనాత్ఫలం నకిచ్ఛిత్తతోధికం జానే || ౧౪౨ ||
సఖే! సమధాస్మతరామసిత్వం దదద్యదేకం శతమాదదాసి ।
నిశేతేతైస్తైవముదారభానోమమైవవా తేపిచవేలికేచిత్ ||౧౪౩||

హృదయం రహస్యమిహయోజానాతి సమేనుహృత్సుముఖ్యస్సాన్యత్ !
యస్తునశక్తోవేత్తుం సభజతు శిఖనస్సుహృత్సు పరిగణనామ్ ||౧౮౮||

{ అస్తతస్స సౌహృదం సకాతుకం సకణ్ఠగ్రహశ్చ కిశ్చిదను }
{ యుక్ష్మేఽస్యద స్తరజ్జసుహృదమ్; — అయిభోశ్శిఖరాజ!; }

||శ్లో|| “ శిఖచక్రవర్తిమద భజ్జనక్షమ ప్రబలప్రభావ విశునా
ఽఽననామ్బుజి” ! ఇతి మామకీనబిరుదం విదన్నపి
త్వమహా ! బిభర్షి కిరలేఖసిం కుతః? || ౧౮౯ ||

శిఖాబద్ధసౌందర్యవీక్షాపరత్వంవిహయేదృశిత్యష్పృశ్యత్తః
ప్రవృత్తైః । సమంతాత్ ప్రదత్తా నుపానత్ప్రహరణ
స్వమస్తేన గృహ్ణా కుతస్తామ్యసీతమ్? ||౧౯౦||

కోకారాదిమంతనామ వృషలగ్రామోదితో మద్దధిః
యకిశ్చి ద్దురహజ్జృతిః కృతమతిమ్మగ్నాఽగ్రగణ్యం ఖలః!
తత్త్వాత్ త్వవివేచనక్షమధియా హీనోపి ‘హాట్ హహా’ ట్టితి
క్రన్దన్నస్తి సతే కనిష్ఠఉత కింజ్యేష్ఠోఽత్ర సంశేమహే ||౧౯౧||

కుగ్రామేషు కింషీవలైస్సహ కటిసూత్రేణ బిభ్రత్సదా
దాత్రం తోత్రఖనిత్రకాది, భుజయోశ్శమ్యాశ్చ సీరంవహన్ ।
కృత్వా పాయముఖే గవాజ్జురతలం ‘సౌ, డేయ’ ఇతిక్రన్దనం
హిత్యా హ్యంప్రవిశన్సురీంకలయసేకస్మాన్నుకోలాహలమ్? ||౧౯౨||

జమ్బూలో జానుదఘ్న శ్శిఖివర! భవతి డ్దాశితోఽద్యాపి నాసీత్
“పల్లాణ్ణి” త్యుక్తిమాత్రంహ్యపి తవనకదాప్యావిశత్కణకోణమ్ ।
స్థిత్యామేతాదృశిత్యాం భగవతి నిదధత్సప్యహా! విప్రవైష్ణవ-
వ్యాహజ్జారోఽఙ్కురం స్తేకలిహతకమహావై భవం విస్తృణోతే ||౧౯౩||

† ఇహ—“దాతృత్వంకస్యేతిసంశయే” ఇత్యేతదధాప్రతిపాదకశ్లోకేఇత్యధాః.

బాలవనసీలడిమ్మకి కోపి నికారాదితాస్త్రసంజ్ఞాభాక్ ।
 తావక జల్పవిలేఖనవేతననిర్వాహ్యజీవనం క్వాఁడద్య? ॥ ౧౫౦ ॥
 అనుజమపి పధిస్తే న్యస్తపాదంవిధిత్సు స్తవమనుదినమనల్పాన్
 కల్పయన్యల్ప! జల్పాన్! జడపరిబృఢడిమ్మ! ప్రాజ్ఞగోష్ఠీవరిష్టాః
 కిమితి తవ శిఖాయా నాచరన్త్యాశు భజమ్? ॥ ౧౫౧ ॥

యఃపుత్రం పితృవైరిమ ప్రథమతామ్ప్రసాదీతి తస్య ప్రసూః
 పాత్యైకైశ్చన కాముకైస్సహ రతింకృత్వా ప్రసూతేస్య తమ్ ।
 ఇత్యేవమ్మునిభాషితం శ్రుతవత స్సఖ్య శ్శిఖిన్ద్రస్య నః
 స్వాత్మీయాస్థితి రీదృశీతివిదతః కస్మాన్నజహేతి హృత్? ॥ ౧౫౨ ॥

గోపాలతాతయ!సఖే! నను ధన్విపాకాత్ కాశ్చీముపేత్య
 కృతమేక మతీవసాధు ।యద్భ్రష్టడిమ్మమిహ కశ్చిదనామ
 గోత్రంసన్దేహ్య తే జనక' ఇత్యుదసీసరః ప్రాక్ ॥ ౧౫౩ ॥

కొత్తిమజ్జలకృతోదయద్విజం కోపి శిష్యజన సంజిఘృతయా ।
 ఈదృశైరధిగతైస్త్రిశఙ్ఖభిశ్చారితాధ్యమవధారయత్యహా? ॥ ౧౫౪ ॥

అస్తత్సత్సమ్ప్రదాయే శతరిపుయతిరాఘ్నమృజామాతృసంయ-
 మ్యాద్యైరాచార్యవరైర్నిధివదతిచిరాత్పాలితేనైర్వరచాత్యే॥
 దూర్భైర్దుష్టైరశిష్టైరపరిచితనయైర్భ్రష్టశిష్టైశ్చ కైశ్చి-
 ద్దోషాఽఽరోపేవిరూపే విరచితయతనంస్వాగ్రహస్యైవదౌష్ట్యైత్ ॥

యేవా దుస్సమ్ప్రదాయాఽధ్వని నిహితపదాస్తత్త్వబోధోపలమ్భా-
 ఽభావాద్దోదాయమానాస్తత్తహపదపయోజనసంసంఘాతాః పతిత్వా ।
 జానస్తత్త్వసారం వరవరమునిరాడద్భుతాఽనుగ్రహేణ శ్రేయో
 భూయోభజంతామితిధృతపటహై ఘోష్యతాశ్చత్వరేషు ॥ ౧౫౫ ॥

దౌజన్యం శిఖినో మహాఽద్భుత మతిప్రేథాఽనుభావశ్చయ-
న్న శ్రీవైష్ణవపాదయో రతిచిరా 'ద్దాసోఽహా' మిత్యుతే ।
ఆమోదాదనుసంహితేఽక్షరచయేఽద్యా 'ఽఽద్యాక్షరందూరతో
నిక్షిప్తైవ బహిర్యథేచ్ఛమటతా' దిత్వజ్ఞసా శాన్తి నః ॥౧౫౭॥

సత్సమ్ప్రదాయపథభజ్జసబద్ధదీక్షైరద్యాఽవధేయ మిద
మేకవచోఽస్మదీయమ్ । అస్తాసు † సాసుషుకుదృబ్ధద
భజ్జబద్ధశ్రద్ధే (స్విహాఽఽగ్రహిజనోఽస్తు నిగూఢవాలః ॥
[అథవా] (స్విహాఽఽగ్రహిఖలై ముశకాయితవ్యమ్ ॥౧౫౮॥

[వవడ్కిలోఽష్టష్యన్త్యస్మచ్చిష్యప్రశిష్యప్రభృతయః;—]

“శ్రీమద్వాదిభయజ్గురాన్వయపయఃపాశోధిపూర్ణాఽమల
శ్రీమచ్ఛన్ద్రీమసోజయన్తి సుతరామణ్ణజ్గురార్యాభిధాః ।
యేషాం శ్రీకరపల్లవేన సకృదప్యాలిక్లితా లేఖనీ
శ్రీమద్ద్రావిడవేదశీర్షకుదృశాంకణేకుఠారాయతే” ॥ ఇతి ॥౧౫౯॥

ప్రప్రప్రప్రపితామహోపిశిఖినః పక్షం య తదీయం శ్రయః
స్వచ్ఛన్ద్రమ్ప్రకటికరోతు పురతఃప్రేథం స్వవాదాఽఽహవే ।
సోఽహంమాయితజ్జప్రకటితాఽఽటోపాఽఙ్కురోత్పాటన
ప్రఖ్యాతప్రభవోనకిశ్చిదపి భోః! కమ్పేయడిమోఽపినన్ ॥౧౬౦॥

యది న్యాదుషంపాకజన్మా శిఖిన్ద్రీః
పుమాన్ శృగులస్తహి భీతింవిహాయ ।
ఇహాఽఽగత్యకాశ్చ్యంమహాప్రాజ్ఞమధ్యే
ప్రజల్పం స్వమల్పం ప్రకాశీకరోతు ॥ ౧౬౧ ॥

నిషిద్య నై జగేహ దేహళీవి తదికాస్తరే
విలిఖ్య శుష్కదూషణాని దేశికేషు హే! శిఖన్!!
కిము స్వకీయ తుచ్ఛపక్ష మక్షతం విభావయ-
స్యలంఘనాఽఽశయాఽనయా, నహిస్వపిమ్యహంసఖే! ||౧౬౨

కింవాఽధికేనవచసా? శిఖరాజ! సమ్ప్రీత్యస్త్రత్కృతిః
ప్రకటితా తవ కణ్ఠఖద్గం । చాతుర్యమస్తే తవ యావ
దరాతిపక్షక్షేపేఽద్య తావదపి దశాయనూబిభీషి ||౧౬౩ ||

యది † దేవరాజవసభోజనోత్సవంప్రచలే త్తదైవభవితాఽస్యఖడ్గనమ్ ।
ఇతిభావయన్తికతిచిత్కిరాతకాభవతాత్తద్దైవ బిభీషావయంసభోః! ||
మధ్యేఽరణ్యం మోషకవేషాః కటుఘోషాః
భూషాహృత్యైహస్త! సుశిష్టానపి దుష్టాః ।
బాధస్తేఖిల్యస్య కృతే కః కి మకాషీత్ ?
ఽ జాతేకికృత్యంకః ప్రతిషేద్ధం ప్రభవిష్ణుః? || ౧౬౪ ||

కలికాలపుణ్యజనసజ్జకాతరై ర్మహితైమహా త్తభిరధిష్ఠితేఽన్వయే ।
ఉదితోపిహస్త! దురదృష్టవై భవాచ్ఛిఖరాజ ఏషపతితాఽగ్రణీరభూత్ ||
మణ్ణాక! నహసరోజైజాతోపి తదీయసౌరభం భోక్తుమ్ ।
అత్యంతంత్వమశక్తో రటసి ముహుః కణకటుతయా కస్తాత్? ||౧౬౫||

† శ్రీకాళ్యాణం దేవాధిరాజ దివ్యాలయే కేషాఞ్చి శ్రీవైష్ణవానాం కేషా
ఞ్చిద్వైష్ణవమృన్మాఽపకదానాఞ్చి షరస్పరమసకృదేవ కేశాకేషిబాహూబాహవిప్రభృతి
యుద్ధవికేషాః కామమృగవతేకరసః; వికేషతశ్చ భగవతో బహిర్యాయాత్రోత్సవేషు.
తేషుచాఽయమస్యతమ ఉత్సవః. అస్తత్ ప్రతిపక్షిణస్తు కేచి చ్చతుర్థోపాయ
సాధనాదేవ గ్రంథఖడ్గసంనివృత్తమిత్యభిస్యస్తైత్యత్వమ్. గోప్యమస్త్రాత్.

§ అత్ర-“రాక్షసాః కలిమాత్రిత్య జాయంతే బ్రహ్మయోనిషు । బ్రాహ్మణాశేష
బాధస్తే తత్రాపిశ్రోత్రియాకృశాన్” ఇత్యయం పురాణశ్లోకస్సత్కథాః.

రేరేశిఘ్న 9! భవతాఽద్యవిలిఖ్యతేయంపూవాఽర్యసూక్తి
పరివాదపరం ప్రబంధం ! యావత్ప్రకాశయసి నాఽన్యహి
శిష్టభాగాః †జీవివ్యసిత్వమిహతావదళోనజానే ॥ ౧౬౮ ॥

9 ఆశామతజ్జగణాన్ రుచిరోపయన్తుంపాదే యతిక్షితిభృతః
ప్రసభం నిరున్ధన్ కార్యం కథాఽఽహవ కుతూహలిభిః
పరేషాం కణేః సపష కవికేసరి కణ్ఠనాదం ॥ ౧౬౯ ॥

యద్యేషశ్లోకమేకం విలిఖతి విషయీకృత్యమాం సత్యమస్మై
శ్లోకాఽపారేశతం ద్రాగ్విదధదహమపి ప్రేషయిష్యామి సద్యః¹ ।
ఇత్థం యోయోహ్యబుక్కుద్భవకకులగురు నిఃష్కుటాన్తనిఃవిష్ట
స్సంఽయంస్వచ్ఛన్తమద్య ప్రకటయతునిజమ్పాటవమ్ప్రభవంవా ॥౧౭౦॥

ఉత్తరకుమార! భవతస్సహజోనాస్తీతి మాన్తు ఖేదోఽద్య ।
కుక్కుటవట, బాలవనప్రముఖాస్సన్త్యేవ సోదరాంకాఞ్ఞామ్ ॥ ౧౭౧ ॥

ప్రహేళికాపిచిన్తనేన యాపనియ నాడికా స్సుహృన్మనోవినోదనాధా
మేవమద్య యాపితాః । ఇతఃపరమ్పరాఙ్కుశక్షిభాష్యకారసున్దరో
పయన్తృసంయమిన్ద్రాన్సూక్తిసేవనే యతామహే ॥ ౧౭౨ ॥

యః కాఞ్ఞీవాదిభీకృద్గురుపదకమలన్యస్తసవాఽఽత్మభారా
ఽనన్తార్యాఽనుగ్రహాభౌ కృతసకృదవగాహం కృతాధఃస్సమిధే ।
సోయందువాఽదిమాయప్రభృతిజడమదధ్వంసనై కాన్తజన్తా
శ్రీమాన్జ్ఞాజ్ఞారార్య శ్శిఖిగళకృకచం గ్రన్థమేనం వ్యధత్ ॥ ౧౭౩ ॥

† జీవివ్యసి - 'జీవచ్ఛకోఽయ' మితి యథా సకోపి కథయేత్ తథాభూమా
సఞ్చరివ్యసిత్వభాః.

9 ఆన్య శ్లోకస్యఅధఃద్వయమనుసంధేయమ్. రుచిరోపయన్తుఃయతిక్షితిభృతః-
శ్రీమద్వరపరమసీన్ద్రాన్యేత్యభాః.

ఏకోనవింశే వయసి ప్రక్రృతం ప్రహృష్టిపుష్టైర్వి రసికాగ్రణీనామ్ ।

ప్రబంధమేనమ్పరిచిన్వతామ్నో, పరాభవం క్వాపిదురాసదస్సన్యత్ ॥౧౭౪॥

ప్రతిపక్షిణోపి కృతిమాదరాదిమామనువాచ్యవిద్య

దతిమాత్రమోదదామ్ । నియతమ్పరోక్షనుతిమా

చరేయరిత్యవధారయస్వదృఢమస్తరజ్జ! హే ! ! ॥౧౭౫॥

ఇతి శ్రీభగవద్రామానుజయతివరపునరవతారభూతశ్రీమ

తౌమ్యజామాతృ సంయమిన్ద్ర సావకభామ

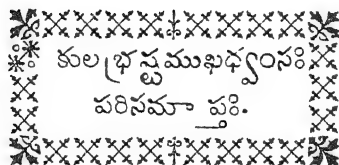
నియమితాఽష్టదిగ్గజాచార్యప్రధానభూత

శీకాశ్చేప్రతివాదిభయభృ- రగురువర

వంశ పారావార రాకాశశిఖి

శ్రీమదల్లజరాచార్యైః

అనుగ్రహీతం,

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః

శ్రీరస్తు.

శిఖరాజశేఖరంనామ

కిమప్రకరణమ్.

[సేవశ్చ కలకలః.]

కేశరి :—భో భోః ! పాథ ! ; ॥ శ్లో ॥ ప్రశీనశైవ్యమ్ప్రీతిప్రగోష్ఠే
ప్రశ్నదాప్త్య మ్ప్రీధమానచేష్టమ్ । స్వయం విసప్తం సుఖదత్త
ముష్టి ప్రహరపుష్టైః ప్రభుమేనమహ్న ॥ (ఇత్యుచ్చైః క్రస్తతి.)

పాథ :—కస్యః ? , కుత్రకుత్ర ? , కుతస్కుతః ? , (అగ్రతోఽవలో
క్య,) ఆ ! అసౌవా దుబళలడిమ్మశ్శిఖరాజః, చే-చే, సఖలు
కేశరి శశశిశువిశితమభిలషేత. అస్తుతావత్, కోనుఖల్వపరాధః
కృతోఽభూదిదానీ మనేన ? .

కేశ—(సరాగమ్పరతి.) ॥ శ్లో ॥ వధూనిమిత్తం వ్యభిచారమేకః ప్ర
సూనిమిత్తమ్ప్రియయా తమస్యః । విధే ! కిమేవంవిదధాసి ?
కింవా విభూతిచయాం విశదీకరోషి ? ॥ ఇతి.

పాథ :—(సశిరఃకమ్పమ్.) ఓ ! , తథావా, జానేజానే ; వస్తుతో
నాయ మపరాధస్తదియః ; ఏవశ్శిలాఽఽచక్షతే నిరూపకాః ;—
॥ శ్లో ॥ మాతాచరణౌ వృతకామిషణ్ణౌ వరోవితణ్డీ వనితాచచణ్డీ ।
కిమాచరత్వేష ఇమామవస్థాం సమాగతస్సన్నపమాగమా
గాత్ ॥ ఇతి.

కేశ—కిమేతన్నిగూఢవృద్ధయమ్పద్యమ్ ? , నాహమస్మి నాగరకః ;
గ్రామీణానామ్నాగృశా మిష్యతేమమజ్ఞానమతీవదులకభమ్,
తద్వ్యక్త మభిధీయతానావత్ .

పాథుః—“అహింసా పాశేఽపి పశ్యే”తి ఖిలార్థచక్షురత్వతః (ఇతస్తతో
ఏషితి.)

కేస—నను కస్తాన్నభేతవ్యమ్? , “ఉత్సక్లే భరసత్త్వవహి
భయవ్యూగే భవేత్ప్రాణినామ్” ఇత్యాద్యభియుక్త సుభాషిత
మవదధానినకిమ్? . బ్రూహిరే! బ్రూహి. [సలిలాస్తరుత్సృ
ప్తోవాయువిశేషశ్చేదూర్ధ్వమ్మస్తకాదుత్తిష్ఠేత్? కోనుఖిల్వత్ర
ప్రతిరోధాభవేత్? .]

పాథుః—జతోఽస్తి పరతస్త్రి; తథాపి కణేకకథయామి. || శ్లో ||
యదామాతాజాతా పతివిరహితా కామిషుగతా తదా జామా
త్రాద్యా , ధిగిమమితి రాజ్ఞేయమజహుః | క్రమాత్పశ్చాత్
జ్ఞాతి ప్రముఖజనతా నాస్య ముఖమప్యవశ్యన్నిత్యానీన్నిపతిత
ఇహ ఘోస్తసమయే || (ఇతి కథయంతి.)

కేస—ననుమయాప్యేతదేవ గీతమధునా ; కింవాపునరభినవమభిహిత
మృనశి భవతేదానిమ్? .

పాథుః—సఖే! అన్యోదృశీఖిల్వసూయా భవతః. హుమ్, చర్చితచర్చణ
మేవ కృతమస్విదానీమ్యయా. అస్త్యేతత్ ; “వధూనిమిత్రం
వ్యభిచారమేకః — ప్రయయా”వీతి యదుదీరితమన్య భవతా
గాయతా, తదథ ఇహ మనాగవజగమిష్యతే.

కేస—తాత! ప్రియసఖ! సతద్రహస్యమిహ వివరీతుముత్సహే.
[కుతః?] || శ్లో || ఆసక్మత్త్వహమారణస్యమామయైవివిధైః
స్తదా | భిషజస్తస్య దాక్షిణ్యమ్భవేదావశ్యకమ్మమ || తదస్తాద్విర
మామితావద్విచారాత్.

పాథుః—తాత! ఏతదేకమేవపర మవజగమిషిత మభిధేహి, యత్
కోఽయమ్భుచగితి.

కేస—సఖ! శిఖరాజస్య భ్రాతృకోటి మాటికతేఽయమిత్యేతావ
దేవాద్యయావదన్తద్విదితమ్, యోషికోపివాభవత్వయమ్, “స్త్రీ
రత్నం దుష్టులాదపీ” విశాస్త్రాధికః కేవలమస్మిన్నేవచరితాథకః.
విరమ్యతాన్తావత్, వృత్తైవ దాక్షిణ్యభజ్గం కిమితి కరవాణిః.

ఇతి నిష్క్రీస్తా.

[తతఃప్రవిశత శిఖిత్రిశజ్జుః.]

శిఖి—(సాస్తాభేదం నిశ్శ్వస్య,) ॥ శ్లో ॥ కులాద్యంశోహా ! ధిక్తదను
గురునిద్దాబలవతీ ! తదేతచ్చిత్తమేస్తృతమహనికృస్తత్యతిరామ్ ॥
[త్రిశజ్జుః—(సుదీఘం నిశ్శ్వస్య,) ॥ శ్లో ॥ ప్రియభ్రాత ! మామప్య
మాహ ! తవమాగేఘటయితుం కథన్నన్వద్యాపిత్వం కలయసి
హతప్రీతా : ప్రయతనమ్ ? ॥ (ఇతి పూరయతి.)

శిఖి—(పుననిశ్శ్వస్య,) హస్త ! కష్టం భోః కష్టమ్ !!; ॥ శ్లో ॥
నిజగ్రామేవాసం విజహదధికాఞ్చేమధివనః , అవాప్తం హ్యోష్ట
వ్యం స ఇతి ముదితాత్తాఽహమభవమ్ । స్థితేన త్యేవంహా ! విధి
హతకృత్యంనుబలవద్యదేవం దుర్తాగేఘ నిహితచరణమ్తామత.
నుత ॥ (ఇతి బాష్పాయమాణనయనాఞ్చలో విషేదతి.)

త్రిశ—॥ శ్లో ॥ ప్రియసఖ ! ఫలంపశ్చాత్తాపాత్కిమద్యభవిష్యతి ! వ్య
లిఖదఘృణంధైవం శీఘేతవైవమిదంశప । నయదిజననీ కస్తాద
స్తాక మన్యవిభైస్సమం శయనమతనోత్ ?

తస్యాశ్శీఘే తథా వ్యలిఖద్విధిః ॥

కిమ్భవనా ? , ॥ శ్లో ॥ త్వఞ్చాఽధ కపచిదితి వక్త్రీపుటీమ్పూ
ఘట్ట్య హస్తస్వయీమతిదృఢఞ్చ నియమ్య నాఽఽసీః । కింవామ
మాఽద్యభవితా ? , ఽనుభవ త్వమేవ కింవాపతన్తిగుడానిమదీ
యమూర్ధ్ని ? ॥ రసనామూలమున్మూల్యసమూలమనుమోచ

నమ్ । పరమిద్భగవజ్ఞాయా అనుభూతేస్సహోదర ! ॥ ఇయ
దేవ మయోచ్యేత భాగ్యాయ త్తమతః పరమ్ । కపిచిచిత్యాస్య,
చేచ్ఛిష్యమృహిదశశయితుమ్మనః ॥

శిఖ—భ్రాతృ! మాభైషీస్తానత్, ప్రబలోహినః పరికరః పరితో
జాగర్తి.

త్రిశ—తాత ! అహమపిజానామితావత్. ॥ శ్లో ॥ కుక్కుటపట బాల
వనాఽమృతామృతానిధి గడ్డ డెంగ్గికోటాఖ్యాః । అపిచ మరుత్వా
న్బాడీ కొణ్ణజ్యైశ్చూర్ పెరుజ్జటూరాఖ్యాః॥ సరసీతీరే కేవలమతి
మాత్రప్రీతి మభినయేయస్తే । త్వయ్యాపన్నేకిజ్ఞి త్వవపుః
పాలనపరాః పలాయేయః ॥ అమలకభారివాతాశ్శ్చృత్వా
'హాట్ హూట్' ఇతీవ సంస్పృమ్ । విదధానియదితు, కీలో
త్పాటికపీద్రస్యగలి మవాస్యసిభాః ! ॥ 'స్వయమపినవిబుధ్యన'
ఇత్యాదిజనూక్తి స్తవదేకవిషయైవ । ఒన్తుఫలముమ్మభేదజ్ఞాన
విహీనస్యతే కుతోవీర్యమ్ ? ॥ 'త్రింశద్గుణాస్సమగ్రాజామాతురు
భాగుణౌపరంవికతా' । ఇతిచశ్వశ్రూవాక్యం కదాపితవకి సక
ణాయోఃపతితమ్ ? ॥ పలాలపూలేషునిధాయచోల్కా న్పుత్రా
డయేగంశ్చ నిజోసేమే । అతోఽదసీయానివచాంసి శ్శ్చృత్వా
'తకాతకాతై' ఇతి మా స్తస్మత్యః ॥ (ఇతి హితముపదిశతి.)

శిఖ—భాగ ! కిమేవమధికన్పునజ్ఞయసి ? ॥ శ్లో ॥ అనద్దాణపిల్లై వం
శీయై విశజ్జిమూర్ వంశజైరపి । కింసుసమ్మద్ధమాత్రేణ కాతాణ
ధన్యమభిమన్యసే ? ॥ జహీష్యేతాచ్చశీమాశాం, త్రిశఙ్కురితి
నామ తే । ప్రాశనఞ్చబహివేద్యాం విపర్యస్తేన్నజాతప్తి ॥

త్రిశ—(సఖేదమ్,) "త్వాన్తుధిక్కులపాంసన" వితి పరాఙ్మఖో
భాష్పం వికిరితి.

[|| తతః ప్రవిశతి సమాసా కేసరీ ||]

కేసరీ—తాత ! శిఖరాజ ! కిన్నే చంద్రుడు ? భద్ర మాతాన మనుపాల
య ; నూనమచిరాదేవ తే ముప్త్యస్థిమూలమున్నూలయితాస్తి;
జాగృహి ! జాగృహి !! (తతశ్శిఖనో ఓధరస్పద్దమవలోక్యః)
కిమిత్యస్తశ్శపసి ? || శ్లో || శష్పమపి దుష్ప్రశమమ్ మృషాకూర
ధం సుదుష్కులోత్తమ ! మే । నిష్కృప్తమేతద్విష్టం నిదుష్టాభి
యాశ్చ శిష్టవర్త్యాణామ్ || అరే ! సమ్ప్రీతితావదేతావతి త్వాస్త
మస్తాభిః ; యదిపునరితఃపరం కిశ్చిదధిక మ్ప్రసజ్జయిష్యసి,
తహ్యాయపదమేవ చమ తే పృష్టస్య మోచయిత్వా లవణలేప
మాకలయిష్యామః.

శిఖీ—కిన్నుభో : ! సావిత్యానమహ దశకన్ధరమభిమన్యసే ? యదాత్తా
నమపి విన్దరన్నన్యదన్యదేవాఽభిధాతు మారభసే ; కిముపరి
కిమపి రాజస్థానమస్తీత్యపి (నసంజుచసి ?) న మన్యసే ?

కేసరీ—హా ! ధిక్తే జీవితమ్. యతః, || శ్లో || పృథావ్యం నిపాత్య ప్ర
సభం సమంతాత్సంతాడ్యమాన స్సుతరామపి త్వమ్ । స శ్శక్రమూ
లే లగతిస్త మృత్యేన్నత్యుదీరయస్యాశు నిహీనలజ్జః || వస్తుతస్తవ
కులభృష్టశిరోమణే నోత్సహేత ముఖమప్యభివీక్షితుం కోపి
జన్తుః ; అహహ ! అన్యాయశంహి విధేస్సృష్టికాశలమ్ ! || శ్లో ||
పృథావ్యమస్యామృతహత్యాం క్వచన కమపి కుగ్రామమద్యావ్య
తస్తిన్నతాప్య నైవరిణీంకామపి తదుదరతః పాతయిత్యేన్ద్రశం
త్వామ్ । ధిక్తే బ్రహ్మఘ్న భావప్రకటనచటుల మ్ఫాలముత్పాద్య
తస్త్విన్నాలిపోచ్చారథారా మృకగుదగళితాం దైవమాసీత్ప్ర
తానామ్ || (ఇతి సరాగ్మఖి స్సంప్రత్యః)

శిఖీ—(సాస్తాపమ్) హుమ్!, సఖలు సతీస్వకీయద్రవిణదోషే నాడి
 స్థమో దణ్డమహాతి; నూనమస్తాకమేవాఽయమపరాధః సాపభ
 లమ్. యదితు వైవమ్, తహి= “యాన్తి న్యాయప్రవృత్తస్య
 తిర్యగ్భాస్మి సహాయతామ్ । అపథ్నానస్తు గచ్ఛంతం సోదరోపి
 విముఞ్చతీ ” త్యాదికం శతశ శ్శ్శితవానశ్యహా మిదానీమన్యా
 యప్రవృత్తః కిమత్యేవన్నామ , సోఽయముద్యృతచక్రవర్తీతి
 గరిష్ఠై గౌహేయైః? (ఇతి చేలాశ్చులాచ్ఛాదితముఖో విలపతి.)

త్రిశబ్దుః—(సహసోపసృత్య) అయి! బాల్త! కచ్చిదితోపివా సత్పథ
 ముపేత్య సముజ్జబీవిషసి? || శ్లో || రేరే! గోగణపాలనాయ
 సతతం గన్తుగౌవామ్మృష్టతస్తచ్చర్యానుగుణాభిధా మ్భృతవతిః
 కన్యాపి కుగ్రామిణః । సాదే పజ్కుకళజ్జితే బత! పతౌ కన్యా
 చ్చిఖిన్ ! దూయసే? నేదిష్ఠేపదపజ్కుజే ప్రియగురోరణ్ణజ్జరా
 ర్యస్య నః ||

కేసరి—అచ్యాపి నకిమష్యస్తమితంనామ; || శ్లో || “శ్రీమన్నణ్ణజ్జ
 రాబ్య! ప్రథితశమదమాద్యైగుణైభూషితాత్సన్! శ్రీమచ్ఛా
 తుర్యశైలీ మనితరసులభాం శృణ్వతః పశ్యతశ్చ । దాసస్యైతస్య
 మూగౌ పతతి చరణయో స్సాస్త్విమినోఽద్యైవ, తస్మాత్సోఽ
 సావాద్రాఽపరాధీ కథమపిచభవద్దేహభృత్వో విధేయః ” ||
 ఇత్యేతత్ప్రాక్షణాపద్య ముద్యైరనునద్దధాన స్సవ్యవీవ యది
 పునస్తదీయపదపజ్కైరుహపరిసరే పతేదయం శిఖరాజః, తహి=
 సత్యమసౌ జీవిష్యత్యేవ. నచేన్నజానే కింవాభవిష్యతీతి.

త్రిశబ్దుః—గౌభాదుభాగన్యాస్య భగ్నిష్టదుష్టస్య కథన్ననామైతా
 దృశమ్భువితాభాగధేయమ్?; “యః పశ్చమేవయసి న ప్రతిప
 ద్యతేయత్ పశ్చాశహాయనగతోఽపి స తన్నవేత్తి ” ఇతిదమభి
 యుక్తసుభాషితం అపినామాఽయాధాక్ష్యమాఽచ్యేత?.

శిఖా—మహా! భవానస్యత్వసఃప్రసక్తి మతిక్రమామతి? కిమ్మా
 మ్మాకమ్మన్యనే?, నియమయతావత్కిచ్చిజ్ఞాపిత్వా. “చలన్యసి
 దుజ్జన” ఇతిన్యాయేన చిరాద్భవదాశయమనఃకద్ధ్య భావము
 ణమపినుం కిమి త్యేవమేవమధికమధికముచాలభనే?, మయా
 తావదితఃపరంనకస్యాపిపాదే పతితవ్యమ్. చిరాదేవాహు
 దక్షిణకలచార్యవైభవంజానే; అలమలం తదీయసహవాసేన.

ప్రిశజ్జు—అయి! జాల్ల! విభీషణాదిభి స్సుచిరంహితముపదిష్టాపి
 రావణ స్తదంతోఽప్యనాద్రియమాణోయాద్యశీంనామ గతిమ
 గాత్, సత్యంతాదృశ్యేవగతిస్త్వయాఽపి సమ్ప్రసృతే. ఇద
 స్త్వవధేహి; ॥ శ్లో ॥ “ఆదాచేతనజన్తాప్తి రచేతనజనేవకరమ్ ।
 తత్రాపిక్రిమికీటాదిజన్తతః పక్షిజన్తతా ॥ తతోపిమృగజన్తత్వం
 తతోపి సరయోనితా । తత్రాపిబ్రహ్మయోనిత్వం తతోఽష్టవ
 యోనితా ॥ తత్రాపిశ్వేతమృల్లిజ్ఞనాసాగ్రాఽఽచార్యభృత్య
 తా । తతోపిరమ్యజామాతృమునిపాదైకభక్తతా ॥ ఉత్తరోత్తర
 ముత్కమమేవంఠిత్యా నిబోధత । నాసాస్పృశవిహీనోధవో
 పుణ్డాక్షీతలలాటినామ । క్రిమికీటాదిజన్తభ్యోవృత్త్యర్థమప
 కృష్టతామ్ । ఆమనన్తిముచ్చిశేష్టాస్సేతిహానాగమాదయః” ॥ ఇతి
 బ్రహ్మణపురాణోఽష్టోత్తర పంచశతతమాధ్యాయపంచనాథాను
 సన్ధానపురస్కరం తదనురూపమనుష్ఠానమవలంబ్యనేచేత్ అత్రా
 ముత్రచ భవతో సకాచిరూప్యనతా భవతా; ఇయదేవచాహ
 ముపదేష్టమిహే.

శిఖా—అస్తుతావత్తదిమములమతిదూరతః; మమతావదియమాద్యత్వి
 కీప్తినికాకిచ్చిదత్రాముత్రచపరిహాపయివ్యతి. ఇదస్తుసదృశంవిధి.
 కేసరీ—(సహాసమ్) అతిరమణీయమభిహితమ్; సాధుసాధు సఖే!

సుష్మతానమక్తమ్. “యఃపుత్రఃపితరంద్వేష్టి తం విద్యానస్యరేతసమ్ | యస్తునారాయణం ద్వేష్టి తం విద్యానస్యరేతసమ్” ఇత్యన్యధా మవధాయైతమక్తమ్? ఉత అనవధాయ.

శిఖ—(నాసాగ్రే తఃసంనిధాయ, స్వగతమ్.) దృశమేవాహమి దాన్ మనేనగ్రగీతకేశస్సంవృత్తః, కిమిత్యన్యోత్తర ముచితమ హమద్యాఽభిధాన్యే; అస్తత్పితృపితామహప్రపితామహప్రభృ త్తిభిః పూర్వైఃపూరుషై రితిచిరావాద్యతాం సఙ్గంసరణిమతీవ విహిష్య పిపీఠేఽథి పదవిక్షేపాత్ పితృద్వేషిషు ప్రథమతః పరిగణనమస్తాకమవ్యాహతమ్; నిరాక్షేపసిద్ధమేవైనైతావతా నః పరిక్రీయరేతఃప్రజనితత్వమ్. అథచ శ్రీయఃపతే భక్తగవతో దే వాధిరాఽస్య అపరావతారభూతేషు శ్రీమల్లోకాచార్యేషు, నామచ్చీరజ్జనాథాపరావతారభూతేషు శ్రీమల్లోకార్యవర్య నోదార్యేషు ఆచార్యహృదియాద్యాశ్చర్యతమప్రబంధ ప్రసాదన ప్రఖ్యాపితాఽప్రతిమ ప్రభావేషు శ్రీమన్నిగమాస్తదేశిక సము జ్జీవనైకబద్ధశ్రద్ధేషు “అక్రియమణవాళస్పరుమాళో నాయ నార్” ఇత్యాఖ్యాతేఽపూర్వచార్యేషు, శ్రీమతా రజనాయకేన ప్రసాదితే “శ్రీనైలేశదయాపాత్ర” మిత్యాదిపద్యరత్నై, తత్ప్ర తిపాద్యభూత పరమాచార్యేషుచ పరమస్యప్రద్యేషస్య ప్రకాశ నాన్నారాయణద్వేషిత్వమస్యక్షతమ్. నిష్ప్రత్యూహసిద్ధవేవ చైతావతాఽస్తాకమస్త్యరేతస్త్యమ్. హాద్ధిగస్తా కిమిత్యే వన్నామహతవిధిరయం చక్షాలగామిన్యాః కస్యాశ్చిత్తైస్విరిణ్యాః కుక్షితఃసాతయశ్చిస్త? అహహ! కథమివాఽలిఖదస్తాకం శిరసి విధిహతకోఽయమ్!. (ఇతిచిన్తయన్ భుక్తాఽఽన్రక్షః కపివ ఇతికర్తవ్యతాముగ్ధో ఒంభ్రమీతి.)

త్రోబు—తాత! శిఖరాజ! కిముత్తరము క్తం కేసరిగోలను దొంగి న్య?

కేసరి—కింవ క్తవ్యమ్?, అప్రతిష్ఠమనుమతమ్భున త్యేన.

శిఖ—|| శ్లో || అస్త్యేభాద్రాణ్యశేషాణ్యపి మమ వివతా కేసరిస్తేనా స్మ
మన్యైతన్యాంశస్య సోహం కిమితి సముచితం హ్యుత్తరం న్యా
హరాణి | పూనకం జారా త్యైతోలహం ప్రవికరగమవిద్యేపి.
కాం దుష్టబోధాత్మేషాం మన్యమ్ప్రదాయాం శ్పవీ నిహితకను
పుణ్ణానైవమన్యమాంమ్ || తతిఃఖలు సుదాన్రహప్రభాధాదని
మూలాలిత ప్ర(కృష్ట)కస్త నివణోదయో విషమశేషమీదం
భవమ్ | తత్సంపదయోగి రాత్పుభృతిదేశినానాం కృతీవికరూప
యితమూరథే మమ భగీష్టశీంసుమకాత్మ్ || ఇతఃపంచా వసు
దఃప్టుబుద్ధిం విధింక వత్కాప్రదవర్సుబుద్ధిమ్ | అన్యైరాచార్యపదా
బ్జమోమాంకం నిపాతయన్వీత్యధునాంకం చూటు ||

త్రోబు—హస్తభో! అగ్రజన్యమే శిఖరాజన్య సమ్మిక్తికాంకత్యూ
చీనకాల స్సముపస్థిత ఇవ; యదేషమిదాం మాత్మన ఉజ్జ్వలనో
పాయమన్వేష్టుమారేభే!

కేసరి—అయి శిఖరాజ! స్వతోవికృతమిదస్తే మంఖం కుతోనునామ
పుణ్ణికాటిల్యా త్వసర్వికారయసి?, చీ చీ, సమీక్రియతాస్తావ
దచిరా దూధ్వపుణ్ణాసన్నివేశో యథావిధి.

శిఖ—(“ యజ్ఞ్యతవే ” తిత్తధైవోధ్వ పుణ్ణాం సమీకృత్య, హ
మప్రకమాగ్ధాతుమారభతే;) || శ్లో || కిన్నును సహృద్ధూకస
విధయే విధినావిధీయతేనానా? | అహహ! కలయన్తికింకింక్రమ
దోపనిషత్సుదృష్టయః కుటింమ్! || ఇతి.

కేసరి—ఓ, సుష్టు గాయతి శిఖరాజ! అహమని కిన్సిగ్ధాస్యామి తా
వత్. || శ్లో || కలికాలరాక్షస మమకృత ప్రతిప్రభావప్రహ

సుఖతావదుక్తమ్. “యఃపుత్రఃపితరంద్వేష్టి తం విద్యాదన్యరే
తనమ్ | యస్తునారాయణం ద్వేష్టి తం విద్యానన్యరేతనమ్ |”
ఇత్యస్యాథః మవధాయైతదుక్తమ్? ఉత అనవధాయ.

శిఖ—(నానాగ్రే తఃసీంనిధాయ, స్వగతమ్.) దృఢమేవాహమి
దాని మనేనగృహీతకేశస్సంవృత్తః, కిమిత్యస్యోత్తర ముచితమ
హమద్యాఽభిధాన్యః; అన్తత్పితృపితామహప్రపితామహప్రభృ
తీభిః పూర్వైఃపూరుషై రతిచిరాదాదృతాం సకీంసరణిమతీవ
విరూప్య పపరీతేఽథి పదవిజ్ఞేపాత్ పితృద్వేషిషు ప్రథమతః
పరిగణనమస్తాకమవ్యాహతమ్; నిరాజ్ఞేపసిద్ధమేవచైతావతా సః
పరికీయరేతఃప్రజనితత్వమ్. అథచ శ్రీయఃపతే భగవతో దే
వాధిరాఽన్య అపరావతారభూతేషు శ్రీమల్లోకాచార్యేషు,
సాక్షాచ్ఛ్రీరజ్జనాథాపరావతారభూతేషు శ్రీమల్లోకార్యవర్య
సోదర్యేషు ఆచార్యహృదయాద్యాశ్చర్యతమప్రబంధ ప్రసాదన
ప్రఖ్యాపితాఽప్రతిమ ప్రభావేషు శ్రీమన్నిగమాన్తదేశిక సము
జ్జీవనైకబద్ధశ్రద్ధేషు “అమరీయమణవాశస్పరుమాఖ్ నాయ
నా” ఇత్యాఖ్యాతేస్వీచార్యేషు, శ్రీమతా రజ్జనాయకేన
ప్రసాదితే “శ్రీశైలేశదయాపాత్ర” మిత్యాదిఃద్యరక్షే, తత్ప్ర
తిపాద్యభూత పరమాచార్యేషుచ పరమస్యప్రద్యేషస్య ప్రకాశ
నాన్నారాయణద్వేషిత్వమప్యక్షతమ్. నిష్ప్రత్యాహసిద్ధమేవ
చైతావతాఽస్తాకమన్యరేతన్యత్వమ్. హాదిగస్తా కిమిత్యే
వన్నామ హతపిరియం చణ్డాలగామిన్యాః కస్యాశ్చిత్తైస్విరిణ్యాః
కుక్షితఃపాతయత్నిన్త? అహహ! కథమివాఽలిఖదస్తాకం శిరిసి
విధిహతకోఽయమ్!. (ఇతిచిన్తయన్ భుక్తాఽఽద్రుఃకః కపిరివ
ఇతికర్తవ్యతాముగ్ధో బంభ్రమితి.

క్రిష్ణుడు—తాత! శిఖరాజ! కిము త్తరము క్తం కేసరితో ఒక యోగిని?

కేసరి—కింవత్తవ్యమ్?, అప్రతిష్ఠితులను మిత్రము చేసెను.

శిఖ—॥ శ్లో ॥ అస్త్యధిష్ఠానాశ్చ శిష్యాపి మమ విదతా కేసరిస్తే ॥ శృ
ష్టస్యైతస్యాంశస్య సోహం కిమితి సముచితం హ్యుత్తరం వ్యా
హరాణి । పూర్వం జారా త్యైతో హం ప్రతిజన్మ గమవిద్యేషి
ణాం దుష్టబోధాత్మేషాం దుస్సమ్ప్రదాయాం ఘ్నని సిహితవః
పుణ్ణోవైషమ్యమానమ్ ॥ తతఃఖలు సురాగ్రహప్రభుభావని
మూలత ప్ర (కృష్ణ) శస్త్ర ధివతోదయో విషమశేషమునో హ
భవమ్ । తతః పవరయోగి రాత్పురిభృతిదేశికానాం కృతీమిహామ
యితూనూరణే మమ ధిగీద్యశీందుమతిమ్ ॥ ఇతః పంచా మమ
దుష్టబుద్ధిం విధిం వత్ప్రజడతస్యబుద్ధిమ్ । అజ్ఞానరాచార్యపదా
బ్జమోమాం నిపాతయన్విత్యధునా హరణామ్ ॥

క్రిష్ణుడు—హస్తభో! అగ్రజస్య మే శిఖరాజస్య సమ్ప్రదాయాత్సమీ
చీనఃకాల స్సముపస్థిత ఇవ; యదేవమిదాని మా త్త్వేన ఉజ్జ్వలనో
పాయమన్వేషుమారేభే ।

కేసరి—అయి శిఖరాజ! స్వతోవికృతమిదస్తే ముఖం కుతోనునామ
పుణ్ణోకాటిల్యా త్పునర్వికారయసి?, ఛీ ఛీ, సమీక్రియతాస్తావ
దచిరా దూధక్వపుణ్ణోసన్నివేశో యథావిధి.

శిఖ—(“ యుజ్యతేపవే ” తత్తదైవోధ్వ పుణ్ణో సమీకృత్య, హ
మప్రకమాద్ధాతుమారభతే;) ॥ శ్లో ॥ కిన్నను సహృద్ధాకస
విధయే విధినా విధీయతేనానా? । అహహ! కలయన్తి కింకింక్రమి
దోపనిషత్కుదృప్తయః కుటిలమ్! ॥ ఇతి.

కేసరి—ఓ, సుష్ట గాయతి శిఖరాజ; అహమసి కిష్కిద్ధాస్యామి తా
వత్. ॥ శ్లో ॥ కలికాలరాక్షస మమసికృత ప్రబలప్రభావభావ

పత్తనోత్తమే । శతవైసినూక్తిసవేదిదైష్టవా విలసన్తు ధర్మపథి
పాలనోత్సుకాః ॥ (ఇతి గాయత్రి.)

[త్రిశుక్రః—ఇతోప్యాశ్చర్యతమ మహామద్య గాస్యామి, పశ్యత.

॥ శ్లో ॥ కలికాలదైత్యకలితాః క్రియా అహూ! కృతదైత్యరా
ద్భిరపి దుష్కరాశ్చవ । యతిరాజముఖ్యగురునిగ్రహంననం
బత ! రావయన్తి యదమీ సృశంసకాః ।

కేసరీ—అలమలమ్, ఇదానీ మీదృశవృత్తాస్తప్రసజ్జనే మహీయా
కిల భవితా సః భేదో మనసః. ॥ శ్లో ॥ ఏతే నిప్రాపశదా బ్రా
హ్మణహత్యామపి శ్రువం కుర్యుః । ఉదృశఘాతుకవాతాం
శృణవాని కథన్న సామృతం శ్రవసా ? ॥

[త్రిశుక్రః—ఆహ్, సత్యము క్తమృవతా ; ఏతేఖలు కిరాతకాశ్చవ తదా
తదా సాధూనపి స్వామినో వీధీషు నిపాత్య ప్రసభం ప్రహరన్తి.
అహహ ! అన్యాదృశోయం దారుణో ధూతకభావః. సత్యమే
వహి పత్యతేపారాణికైః—, రాక్షసాః కలిమాశ్రిత్యజాయంతే
బ్రహ్మయోనిషు । బ్రాహ్మణనేవబాధన్తే తత్రాపిశ్రోత్రియాన్
కృశాన్ ” ఇతి.

శిఖి— ॥ శ్లో ॥ శహవీకిశజే నినిందివీణహుశే కమ్మవివజ్జశీలవీ ।
పశుమారణకమ్మదాళుణే అణులంపామిదుఎవ్వ శోత్తివీ ” ॥
[ఛాయా—, సహజంకిల యద్వినిద్దితం నఖలుతత్కర్మ వివ
జానీయస్ । పశుమారణకర్తదారుణే అనుకమ్పామృదురేవ
శ్రోత్రియః ” ॥ శాకుంతలే ॥] (ఇతిసమాధత్తే.)

[త్రిశుక్రః—తాత ! నూనమద్య వక్త్రే భవత శ్శకరా ప్రతేష్టవ్యా.
దిప్త్యా భవాసిద్ధృతై స్సౌనికదశరాత్రజ్ఞాతిభి స్సహ సజ్జంవిహాయ
యథావత్ సాత్త్వికస్తన్తతిసమృతాం సరణిం సముపగచ్ఛత ఇత్యతి
తరామిద మామోదస్థానమస్తాస్మశామ్.

శిఖా—తాత ! కిమహజ్జురవాణి?; శృణుతావదద్య భూతాధామ్;—

॥ శ్లో ॥ కస్చిద్ధాఽఽదిమ టాద్వితీయ వత్పతీయ స్తావతుథోఽ
ఽస్త్యురఃఖవః ఖణ్డితసచ్చరిత్రనిచయో నీచ స్సరస్యాశ్శటే । ఖా
దకణాఘటీమ్మమ స్వదశనై బుధైర్ధేమకమాఽనాజావ ఇచ్చక్రే
ధిగ్ధిగముమ్మహాఽఽగస మహజ్జూరైక ముఖ్యాఽఽకరమ్ ॥

త్రిశంకు—తాత ! గతం గచ్ఛతు; ఇతఃపరమిదృశాం దూఢ్యశిఖా
మణీనాం నామాపి భవతా నస్తత్కవ్యమ్. అహమపి తథా
ప్రయతిష్యే, యథాపునః ॥ ‘త్రిశంకు’ రితి సమాం కోపి కథ
యితుమున్నహేతేతి నిష్కాన్తిః.

కేసరీ—(సుదీఘం నిశ్చస్య,) నిరస్తరాయషేవహి నివృత్తా
నః ప్రవృత్తిః; “అహో! భాగ్యమహా! భాగ్యమ్!”

॥ శ్లో ॥ వయస్సు జీణాకుడ్యేన సద్వితీయోపి కశ్చన । క్రూరో
ఘోరప్రమాణోక్తి వ్యక్తదౌర్జన్యవిక్రమః ॥ పూవాచార్యపదా
మ్భోజపరిచయో విదురగః । తదీయదివ్యసూక్త్యథా వ్రత్యాఖ్యాన
పరాయణః ॥ ప్రణినాయప్రబంధాకాయా, తానద్యాఽఽమూలమస్త
కమ్ । వేదాంతార్యవచస్సారైః వ్రత్యాఖ్యాతుం ప్రయామ్యహమ్ ॥ ఇతి
నిష్కాన్తిః. [ఇతి నిష్కాన్తిస్తాననవే.]

శిఖరాజశేఖరంనామ

ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్.

॥ అత్ర— “తిసంకూ విల అందరాళే చిట్ట” [ఛాయా—
“త్రిశంకురివా ఽస్తరాళే తిష్ట.”] ఇత్యేతచ్ఛాక స్తనాటకీయ
ద్వితీయాఙ్గస్థ విదూషకవాక్యార్థస్త్వనిత్యః.

శ్రీరస్తు.
వి శే ష తో ౭ వ థే య మ్.

వతఃమానసామ్యనామసంవత్సరే మిసమాసి షష్ఠే దినే
(19-3-10) శ్రీవేంకటాద్వ్యపత్యకాంక్ష శ్రీపద (తిరుప్పతి) నగరా
ద్యఃశబ్దదువ్వత్త చక్రవర్తీ “ఉవఃపాకశిఖరాజః” ఇతి విన్యస్తహస్తాక్షరః
కమపి “ మజ్జశవాద ” నామాన మ్ప్రబంధమ్ప్రసీద్య ప్రాప్తాప్రీతిస్తాక
మన్తికమ్. కోవాపునరయ మిదమ్ప్రబంధప్రణేతా నిగూహితనిజనామ
ధేయఃకన్యతకృత్రిమనామధేయాన్తరశ్చేతినవయమ్ప్రతిపత్తుమిత్తహే;
అథాపితు తస్మిన్నేవప్రబంధే ప్రబంధరాత్తనః కేషాశ్చిత్ప్రభావానా
మ్ప్రదేశనపరిపాటితశ్చిన్మోవయ మన్తరాత్తనైవ కమపి తాదృశమ
వధాయః, “నిరీక్ష్య ధనశీఘరమ్భవతి సారమేయోయది క్షతిభవతి
భూభృతోనఖిలుకాచిదేతావతా ” ఇత్యాదికాముదారసూక్తి మను
సద్దధానాస్తూష్ణీమేవా౭వతిష్ఠానుహి.

అథచ సోయంశిఖరాజనామా , నా౭స్తదీయాం కృతిం కోపి
ఖణ్డయితుమైష్టేత్యతిమానా౭భిమానదూషితధిషణ స్వీయమాత్మ
భవ మతితరామివ్రాతస్సహ్య, “తత్రతత్ర బహిర్దేశేషు పర్యటా
ట్య౭స్తదీయప్రబంధాధా ప్రవచనేనసమ మన్తదీయప్రభావపరిపాటిశ్చ
పరితఃప్రవచ్చయే ” త్యుద్బోధ్య తత్రతత్రః ప్రజఘాయ.

తతశ్చ తతఃప్రస్థితస్సచ సులోచనః క్రమేణా౭స్తదన్తికమప్యా
గత్య స్వపితృప్రణీతప్రబంధముద్దిశ్య ప్రశంసాహంసం కిచ్చత్ప్రసజ్జ్య,
తదను స్వకీయవంశప్రతిష్ఠాప్రక్రియాన్పుషిపచ్చయిషుః “ అన్తత్ప్ర
తామహప్రసితామహప్రభృతయః పూర్వే పురుషాస్తావ దన్తపరమ్పర
యా దక్షిణకలాచార్య సమ్ప్రదాయమేవ సాధీయాంస మభిమన్య
మానా స్తనుగుణా౭చమనా౭౭చరణాదిశాలేనః కాలమతివాహ

ஸ்ரீ

ஆழ்வார் எம்பெருமானார் ஜீயர்திருவடிகளே சரணம்.

குலப் ப்ரஷ்ட முகத்வம்ஸி மொழிபெயர்ப்பு.

தண்டாமரையி னுடன்பிறந்தே தண்டேனுசுரர் மண்கேம்
வண்டே கானத்திடைப்பிறந்தும் வந்தே கமலமதுவுண்ணும் ;
அண்டே பழகியிருந்தாலு மறியார் போல்லோர் நல்லோரைக்
கண்டே களிப்பருவாடிக் கற்றோர் நல்லோர்பெற்றக்கால்.

இதனால் அறிஞர்களனைவர்க்கும் அறிவிப்பது யாதெனில் ;
“ப்ரஷ்டதுஷ்டசிரோமணி” என்று விருதுவஹிக்கப்பெற்ற ‘உழப்
பாக்கம் - குடும்பமுடிச்சு’ என்பானொருவன் எழுதியனுப்பியதொரு
“மங்களவாதம்” என்னும் வடமொழிச்சுவடிக்கு மறுப்பாக ‘குல
ப்ரஷ்டமுகத்வம்ஸி’ என்றொருவடமொழிநூலை இயற்றி வெ
ளியிட்டனம். வடமொழியிலப்பெற்றத தென்மொழிப் புலவர்
கட்கும் அந்நூலில் அமைக்கப்பட்டுள்ள அரிய அம்சங்களை எளி
தில் உணர்த்துகைக்காக, அதிலுள்ள சிற்சில ஸாரம்சங்களை மொ
ழிபெயர்த்து இங்கெடுத்துரைக்கத் தொடங்குவாம்.

க. பூர்வபக்ஷம்:—பிள்ளை உலகாசிரியர் அருளிச்செய்த
அஷ்டாதசரஹஸ்யங்களில் ஒன்றான ‘முமுக்ஷுப்படி’ என்னும்
ரஹஸ்யத்தில் சாஸ்தாமுறையின்படி மங்களநிபந்தநம் யாதொன்
னும் செய்துபோந்ததாகக் காணுமையால் அதற்கு குக்ரந்தத்வம்
கூறக் குறையில்லை. முதலில் “முமுக்ஷுவுக்கு” என்று தொடங்
கிக்கிடக்கையால் இதுகொண்டு மங்களஸமர்த்தநம்பண்ணக் குறை
யென்னென்னில் ; ஆத்மப்ராப்திகாம (கைவல்யநிஷ்ட) னுக்கும்
முமுக்ஷுத்வமுண்டென்று பெரியஜீயர் வ்யாக்யானத்தால் பெறப்
படுகையால், இப்படி கைவலனுக்கும் பொதுவான முமுக்ஷுப்பத
ப்ரயோகமாத்ரத்தாலே மங்களஸமர்த்தநம் பண்ணப்புகுக்கை சால
வும் சேரது.

ஸித்தாந்தம் :—பிள்ளை உலகாசிரியர் அருளிச்செய்த ரஹ்ஸ்யங்கள் பலகிடக்க, முமுகூஷப்படியில் இம்மங்கனாவிசாரம் பண்ணப்புகது புலமையில் பணியே. இப்பரந்தவ்யாக்யாநாவதாரிகையில், “எல்லாத்துக்கும் பின்னிறே முமுகூஷப்படியாகிற இப்பரந்தமீட்டருவிற்து” என்று பெரிய ஜீயர் அருளிச்செய்தருளின மையால், இதுதன்னை ப்ரதமரஹ்ஸ்யமாய்க்குநதுகைதா னும கூடாது. அஷ்டாசரஹ்ஸ்யங்களுள் “ஸ்ரியஃபதிப்படி” என்னும் பரந்தமீட்டருவிற்து கமென்று ஸமரதாயநெறி முறையில் வழங்குவருகையால், அதுதன்னில் முதலில் “ஸ்ரியஃபதியாய்” என்று தொடங்கிப்போந்தமையால் மங்களாநுஷ்டாயம் ஸித்திக்கக்குறையில்லையாயிற்று. ஸ்ரியஃபதி சப்தப்ரயோகமாத்ரததால் மங்களம் ஸித்தியாதென்று பற்றினது விடாநொழியில், * தெள்ளாரும் ஞானத்திருக்குருகைப்பிரான் பிள்ளான் எதிராசர் பேரருளால் உள்ளாரும்புடனே மாறன்மறைப்பொருளையன்றுரைத்த இன்ப மிதுமாறாயிரத்துக்கும் குகாரந்தவம் கொள்ளவேண்டிவருமாத் தனை. இன்னமுய்: ப்ரதிரஹ்ஸ்ய பரந்தமும மங்களாநுஷ்டாய மாவச்யகமென்னில்; தூப்புல்பிள்ளை அருளிச்செய்த ரஹ்ஸ்யங்களுள் ‘தத்வபதவீ’ ‘ரஹ்ஸ்யபதவீ’ ‘ரஹ்ஸ்யஸந்தேச விவரணம்’ முதலியரஹ்ஸ்யங்களின் முதலில் அதுகாணப்பெறுமையால் அவற்றையும் குகாரந்தமென்னவேண்டிவரும். ஆகையால் அங்ஙன்சொல்லுகை சேராது. இங்ஙனே கருதியிறே கதாதரபட்டாசார்ய பரப்ருதிக்களும் தந்தாமுடைய வாதத்ரந்தங்களில் ஒவ்வொன்றிலும் தனித்தனியே மங்களச்சிலோகாதிகள் செய்யாநொழிந்தது. இனித்தான் முமுகூஷப்படியிலும் மங்களம் ஸமர்த்தித்தேயாகவேணுமென்றாலும் அதற்கிகைசந்து பேசுகிறோம் :—

“முமுகூஷவுக்கறியவேண்டும்” என்றவிடத்தில் முமுகூஷ சப்தம் மோக்ஷகாங்க்ஷியைச்சொல்லுகையாலும், அந்த மோக்ஷ சப்தந்தானும் “முக்திர்மோக்ஷோ மஹாநந்தி” என்ற நிகண்டு விற்படி மஹாநந்தத்தைச் சொல்லுமதொன்றாகையாலும், அந்த மஹாநந்த சப்தந்தானும் “ஆநந்தோப்ரஹ்மேதி வ்யஜானாத்” என்ற உபநிஷத்வாக்யத்தில் ஒதுகிறபடியே பரப்ரஹ்மபர்யாய சப்தமாகையாலும் இவ்வழியே மங்களாநுஷ்டாய ஸமர்த்தித்தம்பண்ணுக

குறையில்லையாமிறே. இங்ஙனன்றிச்சே; “விண்ணுளாரிலும் சீரியர்” என்று * மபர்வறமதிநலமருவப்பெற்ற ஆழ்வார் ஆதரித்து அருளிச்செய்யப்பட்டபடிக்கிடாக அருந்தகருட விஷ்வக் ஸேநாதிகளிற்காட்டிலும் அதிசயித்த அநுபாவத்தையுடையான முமுக்ஷுக்களின் திருநாமம் முதலில் அநுஸந்திக்கப்பட்டிருக்கையால் இதுதானே மஹத்தான மங்கலமென்றும் சொல்லக்குறையில்கூ. ஆதமப்ராபதிகாமனுக்கும் முமுக்ஷுதவ முண்டென்று கொண்டு ஏறிட்ட தூஷணமும் தஸ்ருண்ணும்;—ஒருபதத்துக்குப் பலபொருள்களும்மையக்கூடுமாசகமால் ப்ரக்ருதத்தில் விவக்ஷிதமான அர்த்தத்துக்கு எதிர்த்தட்டாக எத்தனை அர்த்தங்கள் தோன்றினாலும் அவை அநாதரணியங்களாமிறே. இங்ஙனல்லாத போது, வேதாசரபாவஸாநங்களில் மாங்கலிகமாக வழங்கிவருகிற ‘ஹரி’ சப்தமும் அமாங்கலிகமாகவேண்டிலரும்; அந்த சப்தத்துக்கு யமன், தவணை, பாம்பு, சிங்கம் முதலிய பல டீஷண வஸ்துக்களும் வாச்யமென்று நிகண்டுவிடத் தேறுகையாலே. ஆனபின்பு, நரகத்திற்காட்டிலும் மிகவும் தண்ணிதாகச்சொல்லப்படுகிற கைவல்யபதத்தில் காமனைகொண்ட கேவலனுக்கும் ஸாதாரணமான முமுக்ஷுபதத்தின் பரயோகத்தினால் மங்களம்ஸித்திக்க மாட்டாதென்று கூறின குசோத்யம் ஒருபடியாலும் கூடாதென்றதாயிற்று.

உ. பூர்வபக்ஷம் :—முமுக்ஷுசப்தம் ஸம்ஸார நிவ்ருத்திகாமமாத்ரபோதகமா யிருந்ததேயாகிலும், மேல் ரஹஸ்யதரயஜ்ஞாநாவச்யகதையை விதித்த ஸாமர்த்த்யத்தாலே இந்த முமுக்ஷுசப்தம் பகவத்ப்ராப்திக் குறுப்பாக ஸம்ஸாரநிவ்ருத்தியில் அபேகைபிறந்த அதிகாரியைச்சொல்லுகிறதென்கைதானும் சேராதது; கேவலனுக்கும் ரஹஸ்யதரயஜ்ஞாநம் அநுபயுக்தமன்றாகையாலே. ஆனபின்பு முமுக்ஷுசப்தம் கேவலனுக்கும் வாசகமாகக் குறையில்லையாகையாலே மங்களஸித்தி சொல்லப்போகாது.

ஸித்தாந்தம் :—“ஓமித்யேகாக்ஷரம் ப்ரஹ்ம வ்யாஹரன் மாமநுஸ்ஸரன்” என்கிற ஸந்திநிவாசரத்தின்படியே பரணவமொன்று தானே கேட்கின்ற அபிமதமான அம்சத்தைத்தலைக்கட்டித்தர வற்றுகையாலே மற்ற ரஹஸ்யங்களைக்கொண்டு பெறவேண்டி

யிருப்பதொரு பேறில்லையிறே அவனுக்கு. நுக்ண்ணுயிருப்பானொருவனுக்குத் தன் ரோகசிவ்ருத்திக்காகப் பல சரக்குக்களுக்கும் உபயோகயோக்கத்தை உண்டாயிருந்தாலும் ஒருசரக்குத்தானே ரோகசிவாரணத்திற் கூடிமாமென்றறிந்தபொது மற்றைச்சரக்குக்களையும் அதற்காக உபயோகிக்கவேண்டுமென்று விதியானிறே வைத்தயனாவான். குசலனுயிருப்பானொருவன் அங்ஙனே விதித்தானாகில் அந்தச்சரக்குக்களில் ஒன்றுகுறைந்தாலும் மற்றையவற்றுக்குத் தனியே ரோகநிவாரணகூடத்தை இல்லையென்றேயிறே அறுதியிட்டுக்கொள்ளவேணும். அதுபோலவே பரக்குதத்திலும் ஏறிட்டுக்கொண்டு விமர்சிக்கப்படுக்கால் தெனியபராப்தியுண்டு; கேவலனுக்கு ரஹஸ்யத்ரயஜ்ஞாநமதபயுக்தமன்றேயாகிலும், பரணவமொன்றுகொண்டே அவன் கொலினகாரியம் தலைக்கட்டக்குறையற்றிருந்தபோது, அவனுக்கு ரஹஸ்யத்ரயமுடறியவேண்டுமென்று ஒரு சாஸ்த்ரமும் விதிக்கமாட்டாதிறே. அவன்தானே ராகபராப்தமாக ரஹஸ்யத்ரயத்தைப் பற்றினுகொண்டால் நிரோதிப்பாராருமில்லை. ஆனபின்பு கேவலனுக்கு அவச்யஜ்ஞாதவ்யதயா அஸித்தமாயுள்ள ரஹஸ்யத்ரயத்தை இவ்விடத்தில் முழுக்ஷுக்களுக்கு அவச்யஜ்ஞாதவ்யதயா விதித்தருளுகையால் “இந்த முழுக்ஷுசப்தம் கேவலபரமாகவும் கூடும்” என்று அபிமாதித்துப்பேசினபேசசெல்லாம் பேய்ப்புலம்பலென்றே கொள்ளவேண்டும்.

௩. பூர்வபக்ஷம் :—ஸாமாந்யசப்தநாகள் விசேஷத்தில் பர்யவஸிக்கையாகிறது—ஸாமாந்யரூபேண விசேஷபோதநமேயன்றி, விசேஷரூபேண விசேஷபோதநமன்று; [“பகநாய ஜேத” என்ற விடத்தில் பசுசப்தம் பசுத்வேநரூபேண மாமவொயகூமாமத்தணையல்லது மாமவெஜ்நரூபேண மாமவொயகூமாமாட்டாதென்றிறே மீமாமஸகர் சிஷ்கர்ஷித்திருப்பது.] ஆகையால் இங்கு ஸாமாந்யசப்தமான முழுக்ஷுசப்தம் ஸம்ஸாரநிவ்ருத்திகாமத்வேந ரூபேண பகவத்பராப்திகாமரூபவிசேஷபோதகாமமத்தணையல்லது, பகவத்பராப்திகாமத்வேநரூபேண விசேஷபோதகாமகமாட்டாது. ஆனபின்பு முழுக்ஷுசப்தத்தாலே பகவநிர்த்தேதசம ஸாக்ஷாத்நித்திக்கமாட்டாமையாலே மங்களஸமர்த்தநம் அதுபயந்நீம்.

ஸித்தாந்தம்:—முழுக்ஷுவாகிமுன்—மோக்ஷத்தில் இச்சையு
டையவன் என்கிறவிது உபயவாதிகளுக்கும் ஸம்மதமான மதம்.
மோக்ஷமாகிறது—மஹாநகரதம இதுதான் நைகணிகவசந வித்த
மாயிருக்கும். மஹாநகரமாகிறது—நிஸ்ஸமாயதிகமாயிருப்ப
தொரு ஆசநதம். அதாகிறது—* நலமந்தமில்லீதார் நாட்டில்பண்
னுமபகவததுபவம் இவவறுபவத்தில இச்சைபிறந்துள்ள அதிகா
ரியைதான் ஸ்வாஸதது ‘முழுக்ஷு’ என்ன பராபதம. ஆகில்
“ஆகம்பாரபதிகாமனுக்கும் முழுக்ஷுத்வமுண்டேயாகிலும்”
என்றுஜீயர் அருளிச்செய்தவிது சேராதி! என்னில; அவ்விதத்
தில் அருடபதவினகதததி—“‘முழுக்ஷுத்வ முண்டேயாகிலும்’
என்றத—முழுக்ஷுபதவாசயத்வம் சிலாபிபாசயததாலே உண்டான
போதினும் என்றபடி; இவ்வேயென்றுகருத்து” என்று சுத்த
ஸதவம் கொட்டயாசாராய முதலான முன்னோர் அருளிச்செய்தி
ருக்கக காண்கையால் விமோதநநலவ லேசமுமில்லையிறே. ஆக
இவவவையுமவாச சேவலிற்றாய்தத தென்னென்னில; முழுக்ஷு
சபதம் பகவதப்பாபதிகாமன் பகவலிலே முக்புஜீமா யிருக்கு
மென்று உபபாதிக்கத்தருகையால், இதை ஸாமாநய சபதமாகக்
கொண்டு பேசின ஆஷணங்கா அவிசாரிதரமணிப மென்றதாய்
ந்து “ஆகம்பாரபதிகாமனுக்கு முழுக்ஷுத்வ மில்லையென்கை
பிள்ளை உகொசிரியர் திருவுள்ளததுக்குப் பாங்காயிருக்குமோ?”
என்று கேட்டாராகது, ‘பரபந்நபர்தீராணததில் “முழுக்ஷுவாய்
மோக்ஷாததமாக ஸர்வேசவரணைப பற்றியிருக்குமவனுக்கு அநந்
யகதிதவழும் ஆகப்ரசநயமுமவேணும்” என்று உபக்ரமித்து,
“இவைபிரண்டைய முடையனாப, ஈசவரணையே உபாயமாசப்
பற்றுகையால் நீடபரனு யிருக்குமவனுக்கு சர்வாவஸாநகாலத
திலே பாரபதி அணிததானவாறே ‘நயாயி’ என்றருளிச்செய்த
படிமே ஈசவரனதானே சாககாணையவநது அர்ச்சிராதிபார்க்கத்
தாலே பராபதிகதேந்தக கொடுபோய நித்யமுக்கதோடே ஒரு
கொவைபாககி தெய்வகங்கயததையும கொடுத்தருளும்” என்று
பிள்ளை லோகாசாராயதாமே உபஸம்ஹரிததருளின்படியைக் கண்
டறிவினோ” என்னச்சடவநாயிருக்கும். இப்படி மோக்ஷைச்சத்வ
லக்ஷணமான முழுக்ஷுநயம தேவலனுக்குக் கூடாதபோது

கைவல்யத்துக்கு ஆழ்வான்முதலான அபியுத்தாகோஸர்களால் அங்கீகரிக்கப்பட்ட மோகூதவம் கூடுமபடி என்னெனபெண்ணில்;- முதலில் மோகூதபத பாவ்ருத்தி நிமித்தத்தை இருவகையாக நிஷ்கர்ஷித்துக்கொண்டு, அதற்கேற்ப முமுகூதபதபாவ்ருத்தி நிமித்தத்தையும் இஃகதபாக நிஷ்கர்ஷித்துக் கொண்டால் யாதொரு விதோதார பாவத்தமாகாது. 'மோகூதமாகிறது—அவத்யா நிவர்த்தம்' என்னொழிக்கச்செய்தெ, இப்படி பாவ்ருத்தி நிமித்தத்தை வேறிட்பெ பரிஷ்கரிக்கைக்கு ஸ்வதந்தோச்சைபொழிப வேறொரு சிவாமகமுண்டோ வென்னில்; உண்டு; நம் பூர்வாசாயர்கள் ஸ்ருமிடறாக கைவல்யத்துக்கு மோகூதவம் அவயாஹத மென்றிரைந்தருளுகையில் கேவலனுக்கு முமுகூதவம் அவயாஹதம் என்று அகாமதோபயங்கி காய்மாயிருந்தது; ஆகவே கச செய்தேயும் பல்விடங்கரிவாம் 'மோகூதமாகிறது—பகவத்கைங்கர்யமென்கை' என்றிப்படி ஸூல்யகந்தராக அருளிச்செய்திருக்கவும் காண்கையால் இரண்டுக்கும் விதோதம வாராதபடி ஐக கண்டயம் பண்ணபாபதம்; முமுகூதபத சக்யதாவச்சிதகத்தை இரண்டிட்டுக் கொண்டால் ஒன்றுக்கும் விதோதம் வாராதமே இங்ஙனையாகில் "கேவலனுக்கு முமுகூதவம் கிடையாது" என்னப்போமோ என்னில்; பாம்புருஷார்த்தமான பகவத்பராப்தியிற்காட்டிலும் அதிநிகர்ஷ்டமான கைவல்ய புருஷார்த்தத்தில் காமனை கொண்டவனையோ 'முமுகூத' என்னப்பெறுவது என்று வேறுத்துச் சொல்லுகிறபடியாய்த்து, யாத்ருசபாவ்ருத்தி நிமித்தமோகூத பேசுதித்வலகூண முமுகூதவம் பகவத்பராப்திகாமனுக்குள்ளதோ, தாதர்ச முமுகூதவம் கேவலனுக்கில்லை பென்று சுருதிச் சொல்லிற்றகவுமாம். பாவ்ருத்திநிமித்த நிஷ்கர்ஷ்பரங்கரியை இங்கே எழுதப்படுக்கால் க்ரந்தம் விரியுமாதலின் கூலுஷுபேவபுஸத்திலே சுருக்கமொழிபக் காணலாம் என்கைத் துணிய வேண்டிற்று. "பன்னியுரைக்குங்காற் பாரதமாம்."

“கோதொடவிபுலிநவகுலபுகுஷவுபுஜஜாலாஷ்வாசாஸாஸிஷ்ஞெளவிஷுஜாஸெருயாதபுலிதவூஜாஸவிபுலி

ஐ-தஃ! ஸ்ரீவெங்குணபெருநித்ய ஜெயஹிநவரஸு
ஹணஃ ஸாட-ஜி-ஹிவாபுஜஜி ஸ்ரீநெடுநெய்யந்ரு
பு-பிரது ॥

வஸ்துதஃ ஆத்மப்ராப்தி காமனுக்கு முமுக்ஷுத்வம் அபரதி
ஹதமா யிருக்குமானாலும் நமக்குவருவதொரு கேடில்லை; பரக்ரு
தத்தில் பகவத்பராப்திகாமனை விவக்ஷித்து முமுக்ஷுபத பரோ
கம் பண்ணிக்கிடக்கையால் வக்த்ருவிவக்ஷா நுருணயேந மங்களம்
ஸித்திக்கக் குறையிலையிறே; வக்த்ருவிவக்ஷைக்கு ப்ராபல்யம்
கொள்ளாதபோது ஒருபரபதத்துக்கும் ஸமங்கனத்வம் ஸித்திப்
பது மிகவும் அரிதேயாய்விடும். மேலும் ஸ்ரீமான். உ-வே-தூபபுல்
வேதாந்தாசார்யர் ஸ்வாமி அருளிச்செய்த ரஹஸ்யபத்யஸாரத்தில்
முமுக்ஷுத்வா திகாராவஸானத்தில் “விஷமது பஹிஷ்குர்வஸ்” என்ற
சுலோகத்தாலும், அவ்விடத்தில் வ்யாக்யானங்களாலும் கைவல்யகா
மனுக்கு முமுக்ஷுத்வம் கண்டரவேண ப்ரதிக்கேபிக்கப படுகிறப
டியால் தத்ப்ராமான்யத்துக்கு இசைந்திருப்பார் இங்ஙனே குகோ
த்யங்கள் பண்ணுகைக்குக் காரணமாகிறிலோம். எங்கள் ஸித்தா
ந்த ப்ரக்ரியையின்படி கேவலனுக்கு முமுக்ஷுத்வ மில்லாதே
போனாலும், உங்கள்ஸித்தாந்தத்தில் அது அங்கீகரிதமாயிருப்ப
தொன்றாகையாலே ஸ்வமதத்திற்படியே மங்களஸித்தி தூர்வசம்
என்று கருதிப் பேசினோமுகு வரும் குற்றந்தானென்னில்;
ப்ரக்ருதத்தில் கேவலனுக்கு விவக்ஷாலேசமும் இல்லாமையாலும்
பகவத்பராப்திகாமனுக்கே அது உண்டாகையாலும் எங்கள் விவ
க்ஷையின்படி மங்களம்ஸித்திக்கக் குறை இறையேனு மில்லாமை
யால் ஆகேஷ்ப்தாவுக்கு அஸங்கதப்ரலாபித்வம் அவ்யாஹதமென்ற
தாய்த்து.

வஸ்துதஸ்து:—* தஞ்சீரை ஞானியர்கள் தாம்புகமும் வே
தந்தியான நஞ்சியர்தாம் பட்டர் நல்லருளால் எஞ்சாத ஆர்வமு
டன் மரணம் மறைப்பொருளை ஆய்ந்துரைத்த ஏசொன்பதியிரத்
திலும் மற்றும் அநேகபரபதங்களிலும் ஆசிரமஸ்க்ரியாவஸ்து
கிர்த்திதேச ரூபமாய் மூன்றுவகைப்பட்ட மங்களங்களுள் ஒருவ
கையான மங்களமும் அதுஷ்டிதமாகக் காணாமையால் அவச்யம்

